

1729,¹⁾ men den vulkanske Virksomhed har sikkert ikke endnu været helt til Ende; thi i Jón Benediktsens Beskrivelse af Thingesyssel fra 1847 (i Rigsarkivet) findes bl. a. følgende Beretning: „Og nu paa ny den 10. Julii 1746 opkom udi bemældte Leerhnuuk tidlig om Morgenen en gruelig Jordild, som med store Jordskjælv, Knagen og Bragen opkastede og udspyede fra sig gloende Ildstene, Sand og Aske rundt omkring og derved gjorde stor Skade paa Græsset der i Nærverelsen, saavel som Silungefangsten udi Myvand, som mestendels er borte og Vandet optørret til $\frac{1}{2}$ Alen, mens nu er Ilden dæmpet igjen; alleneste er tilbage Røg og Damp, som opstiger af Ildhulerne“.

Som vi har set, foraarsagede disse Udbrud be-

¹⁾ Den bedste Kilde til disse Udbruds Historie er de Beretninger, som Præsten Jón Sæmundsson († 1733) har sammenskrevet, de er tildels attesterede og underskrevne af forskellige Bønder fra hans Kirkesogn. *Samling af de gamle og nye Sæmundssonssons Haandskriftsamling i Landsbibliotheket i Reykjavik Nr. 422—4*). Forskellige Thingsvidner optagne af Sysselmand Benedikt Thorsteinsson 1730, indeholder intet nyt (Rigsarkivet. Miscellanea Island vedkommende 1680—1770). Udelukkende efter Jón Sæmundssonssons Skrivelser har Sveinn Pálsson, Jónas Hallgrímsson og andre affattet deres Beskrivelser af dette Udbrud.

tydelig Skade i den nærmeste Omegn, men de ses ikke at have gjort nogen Fortræd ved Askefald eller paa anden Maade i fjærnere Egne. Hvis Udbrudsstederne havde været langt fra Bygden, vilde man næppe særlig have lagt Mærke til dem, da de i Forhold til andre islandske Udbrud var ret spagfærdige, hverken Lava eller Askeproduktionen var særlig betydelig; hele den Lavamasse, der vældede frem af Jorden i fem Aar, var ikke større end mangen en Lavastrøm, der af andre Vulkaner er fremkommet paa nogle faa Maaneder og er ret ubetydelig i Forhold til de Lavaflomme, som paa meget kortere Tid er blevne udspyede af andre Vulkanrevner som f. Eks. Laki og Eldgjá. I geologisk Henseende er Udbruddene ved Mývatn særdeles interessante, de giver et ypperligt Eksempel paa islandske Spalteeruptioner, man ser, at Landet bogstavelig er opskaaet i Strimler, og at Lavaen presses frem af alle de større Revner; naar et Krater i nogen Tid har raset, dannes der ved nye Eksplosioner straks et andet indtil Jordskorpen er kommen i Ro, og Spalterne er tilstoppede af størknet Lava. Desværre har man saagodt som ingen paalidelige Efterretninger om Jordskorpens Bevægelse under disse Udbrud, det vilde have været af stor Interesse at faa nærmere Besked om dem. (Fortsættes.)

Om Vestgrønlanderne.

Af Kaptajn Daniel Bruun.

Under mit Ophold i Grønland i Aaret 1903, hvor min Hovedopgave var at foretage arkæologiske Undersøgelser i Godthaabs og Frederikshaabs Distrikter¹⁾ fik jeg Lejlighed til at iagttage et og andet vedrørende de Indfødte, hvilket jeg herved tillader mig at forelægge for Læserne i den Tro, at det vil kunne bidrage til Belysning af Forholdene i vor fjærne Koloni, for hvilken Interessen synes at være vakt. Det er mig en kær Pligt, at takke de mange Evropæere og Indfødte, som hjalp mig til Forstaaelse af Eskimoernes Levesæt, saaledes bl. a. Inspektør O. Bendixen, Missionær, Seminarieforstander Schultz-Lorentzen, Kolonibestyrer O.

¹⁾ Jævnfør: Forf. Arkæologiske Undersøgelser i Godthaabs og Frederikshaabs Distrikter foretagne i Aaret 1903. „Geogr. Tidsskrift“ 1903—1904 Hefte VII.

P. C. Kock, Distriktslæge Koppel og Bogtrykker Lars Moller, alle ved Godthaab. Siden har fhv. Missionær Paul Vibæk ligeledes ydet mig værdifulde Oplysninger, for hvilke jeg er ham megen Tak skyldig.

I. Forstanderskabsinstitutionen. — Et Forstanderskabsmøde.

For at vænne Eskimoerne til Selvstændighed, Forsynlighed for Vinteren og Energi, hvilket det mere og mere skortede paa, oprettedes for en god Menneskealder siden paa Dr. Rinks Initiativ de saakaldte Forstanderskaber, der inden for visse Rammer skulde styre de Indfødtes Anliggender. I sin sidste Form er Forstanderskabernes Organisation hjemlet af Indenrigsministeriet ved de saakaldte „Foreløbige Bestemmelser af 21. April 1881.“

De danske er som Regel ledende i dette grønlandske Amts- eller Sogneraad. Formand er Præsten, naar han har været et Aar i Landet, Kolonibestyreren er Regnskabsfører; Lægen, Handelsassistenten og Overkateketen er Medlemmer foruden en Indfødt for hvert af de mindre Distrikter, hvori hver af Kolonidistrikterne er delt. Den indfødte Forstander skal være en dygtig Kajakfanger eller i alt Fald have været en saadan, som kun formedelst Legemssvagthed har opgivet Fangsten. Kan Præsten ikke være tilstede ved Kolonien til disse Møder, kan han efter Samtykke af Inspektøren beskikke Overkateketen eller et andet Medlem til i sit Sted at varetage Formandsforretningerne. Naar saadan Beskikkelse ikke har fundet Sted, er Kolonibestyreren i Præstens Forfald midlertidig Formand. Dersom Præsten ikke har tilbragt et helt Aar i Grønland, er Kolonibestyreren ligeledes midlertidig Formand.

Opstaar der Tvivl om Retten og Forpligtelsen til at tage Sæde i Forstanderskabet eller om Formandspostens Besættelse, træffes foreløbig Bestemmelse om Sagens Ordning af Inspektøren, der derefter snarest mulig indstiller Sagen til Indenrigsministeriets Afgørelse.

Forstanderen for et mindre Distrikt (Distriktforstanderen) vælges paa 3 Aar af Familieoverhovederne i Distriktet. Valget ledes af en Kateket, efter Lister over Vælgere og Valgbare, som Forstanderskabet har affattet paa det nærmest forudgaaende Fællesmøde. Den Distriktsforstander, der modtager Fattighjælp eller idømmes Bøde for vanørende Handling, har forbrudt sin Stilling. I Tilfælde af lovligt Forfald kan Distriktsforstanderen i sit Sted sende en anden valgbar Mand, som han selv vælger, hvis ikke Forstanderskabet har bestemt nogen dertil.

Distriktets Indvaanere skal i Almindelighed alene gennem deres Forstander henvende sig til Forstanderskabet, ligesom ogsaa dette kun forhandler med dem gennem ham. Han skal føre Tilsyn med hvad der foregaar i hans Distrikt, overholde god Orden og være sine Landsmænd til Vejledning og Eksempel.

Ligeledes skal Distriktsforstanderen meddele alle de Oplysninger, som maatte affordres ham af Forstanderskabet eller Inspektøren, alt efter en af den sidstnævnte ham meddelt Instruks.

Ethvert valgt Medlem erhoder en Godtgørelse af 6 Kr. for hvert af Forstanderskabets Hovedmøder, hvortil han indfinder sig, og 4 Kr. for hver Rejse til Kolonistedet, som han i nødvendigt Ærinde for Forstanderskabet foretager sig, og derhos Vederlag for Rejsen efter Reglerne for Postekspresser. Desuden tiltaas der aarlig visse Distriktsforstandere, som har haft den største Byrde af Fattigvæsenet og besørget dette med Duellighed, Belønninger, som kan stige fra 10 til 100 Kr., og nærmere bestemmes af Inspektøren, der udreder dem af den saakaldte „Fælleskasse.“

Ethvert Medlem af Forstanderskabet er berettiget til at bære en Embedshue. En saadan Hue, tilligemed et Pels-overtræk, af blaat Klæde eller Vadmøl bliver for Fælleskassens Regning at udlevere til ethvert af de valgte Medlemmer af Forstanderskabet.

Forstanderskabet holder aarlig to Hovedmøder (Foraar og Efteraar) og desuden kan der afholdes overordentlige Møder i Mellemtiden.

Dagen for hvert Hovedmøde holder de valgte Distrikts-

forstandere for sig — som Regel under Ledelse af Overkateketen — et forberedende Møde, ved hvilket de foreløbig forhandler de Sager, der skal foretages paa Hovedmødet, og navnlig opgør de Lister, som dertil maatte fordres.

Forhandlingerne føres i det grønlandske Sprog, dog saaledes, at de tillige forklares for de i samme mindre kyn- dige Medlemmer. Beslutningerne indføres i Forhandlings- protokollen, saavidt muligt ligeledes paa Grønlandsk, men dog med tilføjet dansk Oversættelse. Denne Bog føres af Formanden. Forsaavidt noget Medlem stemmer mod de øvriges Beslutning, kan han fordre sin afvigende Mening i Korthed tilføjet. Bogen underskrives ved Slutningen af hvert Møde af alle de tilstedeværende Medlemmer.

Til Brug ved Møderne bør Forstanderskabet have en Bog, indeholdende en Fortegnelse over alle Distriktets Ind- vaanere, med Bemærkninger om deres huslige Omstændig- heder. Denne Bog føres af Overkateketen, som derfor, saa- velsom for andet Skriveri, vedrørende Forstanderskabsan- liggender, af Kolonikassen aarlig kan erholde en Godtgørelse af 10 til 20 Kroner.

Om Sager, som har Indflydelse paa Befolkningens Vil- kaar, men hvorover Forstanderskabet ikke har Raadighed, kan det gøre Indstilling til Inspektøren.

En Udskrift af Forhandlingsbogen bliver hvert Aar med de almindelige Foraarsposter af Formanden at tilstille *Inspektøren*, som skriftlig meddele de Bemærkninger, hvortil han maatte finde Anledning. Giver Inspektøren Forstan- derskabet et bestemt Paalæg, skal dette tilføres Forhand- lingsbogen og tages til Følge, men Forstanderskabet er be- rettiget til igennem Inspektøren at indbringe Sagen til Afgørelse af *Indenrigsministeriet*.

Dette har hidtil været den eneste Vej, ad hvilken Grønlanderne havde Lejlighed til at forebringe, hvad der har ligget dem paa Hjerte; men da Vejen, i H. t. ministeriel Bestemmelse, hvilken dog ikke synes at være bleven kundgjort for Forstanderskaberne, siden 1889, gaar igennem *Direktoratet for den kgl. grønlandske Handel*, har der hævet sig Røster, som sikkert med Rette har paapeget det lidet betryggende i denne Forholdsregel, navnlig naar det drejer sig om Diver- genser imellem Handelen selv og de Indfødte. Det er imidlertid ikke Hensigten med disse Linier at give Bi- drag til Diskussionen herom. Vi skal kun udtale, at ligesom Direktoratet ikke i Bestemmelserne nævnes eller forudsættes at være Foresat for Forstanderska- berne, saaledes synes det mest betryggende, om For- standerskaberne og Inspektørerne udelukkende sorte- rede under Ministeriet. En Ordning, der bevirkede *Handelens og Administrationens fuldstændige Adskillelse* synes de fleste at være det Maal, der bør tilstræbes.

Vi skal dernæst med nogle Ord omtale de Penge- midler, der haves til Raadighed for det eskimoiske Samfund, idet vi iøvrigt maa henvise til de nævnte „Foreløbige Bestemmelser.“

For de ved Kolonierne indhandlede grønlandske Produkter betaler den kgl. grønlandske Handel, foruden hvad der bliver at erlægge efter Taksten, endvidere en Femtedel af dette Beløb. Denne Del, der altsaa udgør en Sjattedel af den hele Betaling, skal Sælgeren afgive til Grønlændernes Kasse. Den udbetales ham derfor ikke, men godskrives denne Kasse aarlig i en dertil indrettet Regnskabsbog.

Af den Del af Betalingen, der tilfalder Grønlændernes Kasse, tilhører $\frac{2}{3}$ vedkommende *Kolonikasse* og $\frac{1}{3}$ vedkommende Inspektorats *Fælleskasse*.

Hvert Inspektorat har sin Fælleskasse. Tredjedelen af hver Fælleskasses aarlige Indtægt henlægges til et *særligt Fond for hele Grønland*, om hvis Anvendelse Indenrigsministeriet træffer Bestemmelse; men hvorom vi ikke er i Stand til at give Oplysninger. Fælleskassens Midler skal fortrinsvis anvendes til at komme Kolonikasserne til Hjælp. Inspektøren skal meddele Indenrigsministeriet Oversigt over Regnskaberne, ledsaget af Beretning om Forstanderskabernes Virksomhed m. m.

Hvert Kolonidistrikt har sin *Kolonikasse*. Ved at benytte den til Gavn for Distriktets Indfødte i Overensstemmelse med visse Regler, er det *Forstanderskabets Hovedopgave at opmuntre Dygtighed og fremme Erhvervslyst og Husnødskenhed*.

Erhververne bør efter gammel Skik selv sørge for de Hjælpeløse og Trængende blandt deres Slægtninge, Husfæller, Pladsfæller; derfor skal de Opmuntringer, som gives dem af Kolonikassen, ogsaa rette sig efter det Antal Mennesker, de forsørger og bespiser. Kun i de Tilfælde, hvor Erhververne ikke formaar at afhjælpe den tilstedeværende Nød, bør Forstanderskabet yde Hjælp.

Forstanderskabet kan altsaa yde Hjælp i Form af *Understøttelser*, der alene gives til uforskyldt Trængende (Enker. Forældrelose uden Slægtninge o. l.)

„Understøttelsen bør være sparsom og gives efterhaanden, som den gøres fornøden,“ ligesom „Drengeborn, der nyder Understøttelse, i Tide forsynes med Kajaker og Tilbehør.“

Endvidere gives Understøttelse til Erhververe, som uforskyldt er satte tilbage, og som ikke har Slægtninge, hos hvilke de kan faa Hjælp. „Det bør strengt paases, at disse Understøttelser ikke misbruges til dermed at hjælpe selvskyldte Trængende.“

Kan Forstanderskabets Beslutning i enkelte Tilfælde ikke afventes, bør Distriktsforstanderen, forinden Understøttelsen gives, raadføre sig med Formanden eller et andet Medlem af Forstanderskabet.

Egentlig Fattighjælp gives kun om Vinteren, naar der er Frygt for at vedkommende, eller deres Familie kan komme paa Grund af Mangel.

Under Hungersnød vil der ligeledes være at yde Fattighjælp. Hjælpen skal fornemlig ydes ved *Midler til at erhverve, og kun, hvor det er nødvendigt, ved Fødemidler*.

Hjælpen bør i Reglen kun gives igennem Husherren. Den, som enten selv, eller igennem nogen af sine Husfæller, modtager Fattighjælp, mister Adgang til Andel i den saakaldte Repartition.

Forstanderskabet befatter sig ikke med Udlaan, og skal efter Evne søge at modvirke, at Grønlænderne søger Hjælp ved Laan hos andre end deres Landsmænd, som ikke lever af fast Løn (altsaa er i Handelens eller Missionens Tjeneste.)

Naar Aarets Udgifter er bestridte i H. t. foranstaaende, henlægges et vist Beløb svarende til 33 Øre for hver Indfødt i Distriktet, som Reservebeholdning.

Den Sum, som derefter bliver tilovers, skal deles i lige store Smaadele — den saakaldte *Repartition* — af hvilken de indfødte Sælfangere erholder et vist Antal, som svarer dels til Duelighed som Forsørger og Fangor, dels til det Antal Mennesker, de yder Livsophold.

Hvis nogen af Beboerne i et Hus i Aarets Løb modtager Fattighjælp, betragtes det i Reglen som ydet til Husherren, og udelukker ham fra Andel i Repartitionen. Fangerne inddeles i 3 Slags: De bedste Fanger erholder 3 Parter, de næste 2 Parter og de sidste 1 Part. Desuden faar enhver der ejer Konebaad 4 Parter, og den, der ejer et godt Spænd Hunde med Slæde, 2 Parter. Disse Parter gives til Fangerne, uden Hensyn til, om de tillige er Husherre eller ikke.

Naar alle Parter er sammentalte, beregnes den enkelte Parts Størrelse og hvor meget ialt enhver Deltager skal have.

Er den til Repartition bestemte Sum nogenlunde rigtig, kan Forstanderskabet uddele enkelte Beløb som Opmuntring og Udmærkelse til duelige Erhververe, der ønsker at forbedre deres Huse, eller til begyndende Kajakfangere, som ønsker at anskaffe sig en Kæmpe.

Inspektøren har Tilsyn med at de her omhandlede Præmier ikke antager uforholdsmæssige Beløb. Udelukkede fra Repartition er ikke blot, som berørt, Folk, der har nydt Fattighjælp af Forstanderskabet, men ogsaa dem, som hver Vinter paany plejer at falde andre til Besvær ved Tiggeri og Anmodning om Laan til Livsfornödenheder.

Der har været fremført Anker mod dette Belønningssystem i den Form, hvori det nu findes. Man har gjort gældende, at det udelukkende er baseret paa at ophjælpe og belønne det „nationale Erhverv“, Sælfangst fra Kajak, medens Folk, der skaffede sig og sine Føden paa anden Maade ikke var berettigede til Andel i denne Hædersbelønning, saaledes f. Eks. ikke Folk, der fanger Sæler i Garn osv. At det nationale Erhverv saa længe som muligt bør ophjælpes er vist rigtigt, men man burde sikkerlig ogsaa tage Hensyn til Folk, der paa anden Maade var særlig dygtige Erhververe og ikke udelukke dem fra Repartition. Saavidt bekendt har Direktoratet nu imidlertid isinde at søge dette uheldige Forhold ændret. En Omarbejdning af Bestemmelserne i saa Henseende, maaske en hel Bortfalden af Repartitionen, vil forhaabentlig samtidig blive taget under Overvejelse. Repartitionen andrager ikke store Summer; men Fortabelse af de faa Kroner, det drejer sig om, for Erhververne, er dog en Straf, som de nødig udsætter sig for. Denne Fortabelse samt Udelukkelse fra „*Julekost*“ og „*Kongekost*“ (der af Handelen uddeles ved Jul og paa Kongens Fødselsdag til alle Grønlændere) tilligemed *Bøder* er de vigtigste Midler, Forstanderskabernes

har til at holde det grønlandske Samfund i Aye; thi i Grønland gælder som bekendt dansk Lov ikke for Grønlanderne. En Undtagelsesstilling indtager dog dem der staar i Handelens og Missionens Tjeneste. Der findes intet egentligt Politi og ingen Lovbog med bestemt fastsatte Straffe.

I de „Foreløbige Bestemmelser“ findes kun følgende fire Straffeparagraffer, i Henhold til hvilke Forstanderskabet er berettiget til at afgøre alle Retstrætter, navnlig ogsaa mulige Spørgsmaal om Arv, imellem Grønlanderne indbyrdes — eventuelt med Tilkaldelse af „nogle nærboende, ved Retsind og Klogskab ansete Grønlandere, og den af disse udtalte Formening bør da ikke fraviges uden overvejende Grunde.“

„§ 21. Naar Nogen, uden dertil erhvervet Tilladelse, bruger en andens Redskaber, eller ved saadan Benyttelse endog beskadiger dem eller bemægtiger sig, hvad en anden har anskudt, uden at oplyse det eller tilbyde ham Part deri, eller Vederlag derfor, eller tager fra en andens Rævefælder eller Garn, hvad deri maatte være fanget, men endnu ikke udtaget, eller tager Drivtømmer, som af en anden er slæbt op over Højvandsmærke, eller begaar en anden Forseelse, som hermed kan sættes i Klasse, kan Forstanderskabet paalægge ham, foruden Erstatning til den Forurettede, tillige en Bøde af indtil 4 Kroner, som tilfalder Kolonikassen, eller en anden tilsvarende Straf.

§ 22. Gør nogen sig skyldig i egentligt Tyveri af anden Beskaffenhed end det, som omhandles i § 21, saasom ved at tilvonde sig Fødemidler, Klædningsstykker eller andre Ejendele, eller dersom Nogen viser aabenbar Genstridighed mod Forstanderne eller andre Foresatte, eller begaar nogen anden strafværdig Handling, som dermed kan sættes i Klasse, kan Forstanderskabet, foruden at paalægge den Paagældende Erstatning for den derved mulig bevirkede Skade, idømme ham en Bøde af indtil 10 Kr. til Kolonikassen.

§ 23. Erstatning og Bøder bliver, naar Vedkommende ikke kan udrede dem, at indholde i Betalingen for, hvad han senere maatte indlevere til Handelen, enten selv, eller ved andre, hvilket vedkommende Handelsbestyrer er forpligtet til paa Forstanderskabets Anmodning at paase. For saavidt de indfødte Forstandere maatte finde det tilraadeligt, kan Familiens Overhoved gøres ansvarlig for dens enkelte Medlemmer.

§ 24. Skulde der begaas Voldshandlinger eller andre større Forbrydelser, hvoriblandt ogsaa Barnefødsel i Dølgemaal, og hvad dermed kan sættes i Klasse, saavel som gentaget eller under særdeles graverende Omstændigheder udøvet Tyveri, skal Forstanderskabet søge derom at tilvejebringe Oplysning, som kan erhverves, og derpaa forelægge Sagen for Inspektøren, tilligemed et bestemt Forslag om, hvorledes Forbryderen, enten ved legemlig Revselse eller paa anden Maade bør straffes. Til Skærpelse af Straffen, eller naar en tiltalt vedvarende søger at unddrage sig fra at give Møde for Forstanderskabet, kan Inspektøren efter Indstilling af dette bestemme, at hans Navn skal offentliggøres.

Ethvert af Forstanderskabets Medlemmer er baade berettiget og forpligtet til, hvor han er, eller kan komme tilstede, at træffe saadanne øjeblikkelige Foranstaltninger, som til Opretholdelse af den almindelige Orden og Sikkerhed er nødvendige.“

For at give Læserne et Begreb om, hvad og hvorledes man forhandler paa et Forstanderskabsmøde, skal jeg kortelig give en Oversigt over Forhandlingerne i 1903 ved Foraarsmødet ved Godthaab, hvilket Møde jeg med Forstanderskabets velvillige Tilladelse overværede, ligesom der senere gaves mig Lejlighed til at gennemlæse Forhandlingsprotokollerne for en meget lang Aarrække. Seminarieforstanderen, Pastor *Schultz-Lorentzen*, ledede Forhandlingerne i et flydende Grønlandsk, hvorefter de blev nedskrevne i Forhandlingsprotokollen. Tilstede i Mødet var desuden Bogtrykker og Fotograf *Jon Møller* (en Søn af den bekendte Bogtrykker *Lars Møller* ved Godthaab), den fungerende Overkateket ved Godthaab, *Niels Lynge*, Distriktslæge *Koppel*, Kolonibestyrer *O. P. C. Kock* samt Fangerne *Iver Berthelsen*, *Mikias Berthelsen*, *Efraim Petersen*, *Karl Nielsen*, *Basselai*, *Mathæus*, *Terkel Egede*, *Kristian Poulsen* samt *Terkel*, foruden at den ved Godthaab værende Volontær uden Stemmeret overværede Mødet.

Det var den 5. Maj 1903.

Solen glitrede paa Sneen, og Splitflagene vajede paa „Batteriet“ og fra Inspektørens høje Flagstang til Ære for Medlemmerne af *Forstanderskabet*, der just skulde holde deres Foraarsmøde. Fra nære og fjærne Bopladser indenfor Kolonien Godthaabs Omraade var de komne i deres Kajakker — disse Folkets Udvalgte — for sammen med de danske Medlemmer at træffe Afgørelse vedrørende deres Landsmænds Ve og Vel. Iførte deres pyntelige „Anorakker“ med de mørke Overtræk og deres Huer med smalle Guldstriber (Tegnet paa Værdigheden som Forstander) vandrer de op til et Træhus ovenfor Kolonien, i hvis ene Ende *Lars Møller* har Arbejdsrum, medens Husets anden Ende optages af Forstanderskabstuen. Et stort Bord med Bænke udenom og et Skab med de nødvendige Bøger er alt, hvad der findes af Bohave. Præsten indtager sit Sæde for den ene Ende af Bordet med Evropæerne ved sin Side, medens den modsatte Bordende optages af de indfødte Forstandere. Disses ravnorte Haar, brune Teint, fremstaaende Kindben og skæve Øjne danner en skærende Modsætning til „Blegansigterne“ vis à vis. De Indfødte har — som de altid plejer — holdt et forberedende Møde Dagen før, ved hvilket Evropæerne ikke var til Stede, og drøftet Dagsordenen for idag; *Jon Møller*, der er en meget

intelligent Indfødt, der tilmed har været i Danmark, skal nu forebringe sine Landsmænds Afgørelser.

Sag efter Sag tages op og forhandles, som kunde det være i et hvilket som helst Sogneraad eller Amtsråd hjemme. De Indfødtes Forslag fremføres af *Jon Møller*, og deres Lister over Fordelingen af „Repartitionen“ billiges ubetinget. Regnskabet for Kolonikassen fremlægges; der bevilges Bidrag til Rifler, Husmaterialer, Kajakker osv. osv. De indfødte Forstandere paapeger, at det var et sædvanligt Misbrug, at Enker ombyttede nye Ting med brugte og anvendte det der ved Indkomne til Mad og Drikke m. m. Saadan burde ikke fremdeles nyde Understøttelse. Derpaa forhandles der om Maaden at klassificere Fangerne paa. Siden forhøres en Fanger *Abraham* fra Bopladsen Kangek; han beskyldes for at have afhændet nogle ham af Forstanderskabet tildelte Kajaskind. Der er formildende Omstændigheder tilstede, og han slipper med en Advarsel. Noget beklemt kommer han ind, men saa er enlig lettet ud.

Saa forhandler man angaaende Folkene ved *Kangek* Boplads, som i Vinter have lidt stor Nød og modtaget megen Fattighjælp. Det oplyses, at de af Mangel paa Sælkskind ikke har haft Konebaade nok, saa de kunde forsyne sig med Vinterforraad. Grunden var, at de havde solgt Skindene ved Udstedet.

Det fremgik af Forhandlingerne, at af alle de Penge, de havde haft imellem Hænder, var syv Ottendedele gaaede til Kaffe, Kandis og Tobak, og kun en Ottendedel til Klæder og Fødevarer. Det gjaldt, mente man, ikke om at straffe dem, men om at forhindre Gentagelser. De indfødte Forstandere foreslog, at det forbødes Handelen at indhandle Sælkskind ved Bopladserne, hvilket indstilledes til Inspektoratet. Regnskabsføreren udtalte, at Baadskind ikke var Genstand for almindelig Indhandling, med mindre der var Brug for dem. Samtidig klagede *Jon Møller* over, at Udliggeren sammesteds i Vintertiden havde indhandlet Fangeredskaber (Kobberemme og Harpunspidser) og senere igen solgt disse til de oprindelige Ejere. Butiken blev paa denne Maade „et Laanekontor“.

Det indstilledes til Inspektøren at forbyde slige Laan, selv i daarlige Tider, eftersom Folkene jo intet kunde fange uden Redskaber. Man fik af disse Forhandlinger Indtrykket af, hvor skadelig den megen Salg af Kaffe er. Kangekernes Uforsynlighed og Letsindighed er typisk for de fleste Grønløndere og et Bevis for, hvor lidt Forstanderskabsinstitutionen paa mange Steder har fremmet deres Forsynlighed og Selvstændighedsfølelse.

Forhandlingerne skred videre. Der forelaa det sjældne Tilfælde, at en Fanger ved sin Død havde efterladt sig noget Virkeligt. Man traf Foranstaltning til at foretage Skifte. — Det vedtoges at opfordre Inspektoratet til at sørge for, at Baadskind afsendtes fra *Julianehaab*, eftersom der var Mangel paa Sælkskind ved Kolonien.

Paa det forberedende Møde havde de indfødte Forstandere udtalt, at det af Forstanderskabet i 1900 vedtagne, angaaende Kvinder ved *Godthaab*, hvilke var ulydige mod Forstanderne, paa ny blev indskærpet, det samme gjaldt samtidig Bestemmelserne om Husherrens Ansvar for sine Kvinders Opførsel.

Vi var her inde paa et kildent Spørgsmaal: „Sædelighedsforholdene i Grønland.“

Som bekendt er de Indfødte overfor Forsyndelser mod det sjette Bud ikke meget strenge i deres Dom, og endnu er det som Regel ingen Skam for en ugift Pige at faa et Barn. Hun ombytter sit røde Jomfruebrudekjole med et gammelt, og hun ender Chancen for, at hendes Barn bliver en dygtig Fanger og hendes fremtidige Forsørger. Men de lette Sæder kan dog blive selv Grønlønderen for slemme, navnlig naar Skinsygen overfor Evropæere kommer med i Betragtningen, eller hvis de paavirkes af Gejstligheden — og saa kan det hælde, at de i deres Bestræbelser for at hindre Ondet gaar til alt for rigoristiske Forholdsregler, som vi straks skal erfare. *Godthaab* f. Eks. er bekendt for sine smukke, men letsindige Ungmøer; det er navnlig, naar Skibe kommer paa Havnen, at det er galt. Saa styrer de afsted for at komme ombord, hvor de haler i Spillene og gør Bekendtskaber.

Der blev i den Anledning (1885) af Forstanderen for *Godthaab*, *Lars Heilmann*, gjort gjældende, at det var „en stor Skam og Skændsel for Befolkningen her, at dens Kvinder kunde vise en saadan skamløs og fræk Opførsel, som der saavel overfor Amerikanerne som over for de danske ved forskellige Lejligheder var kommet for Dagen, og at det maatte være alle hæderlige Mænd og Kvinder i Samfundet magtpaaliggende at faa dette Onde standset.“ Herom var samtlige Forstanderskabets Medlemmer dengang enige. Forstanderskabet vedtog derfor at indstille til Billigelse følgende rigoristiske Bestemmelse: „De Kvinder, som fandtes at træde Sædeligheden under Fødder, enten ved at bedrive Utugt med fremmede Søfolk og Arbejdere eller med herværende Evropæere, vil være at straffe.“

Først vil den vedkommende Husherre, naar han efter foregaaende Advarsel, enten ikke har forvist

hende af sit Hus eller ikke har forstaaet at holde hende inden for Sædelighedens Grænser, blive idømt Bøde, og naar vedkommende Kvinde fremdeles fremturer i dette Forhold, vil hun blive straffet af Forstanderskabet ved i dettes Overværelse at blive berøvet sin Top og eventuelt yderligere foreløbig blive sat ud paa en Ø, afsondret fra det øvrige Samfund.“

Stakkels Ungmøer fra Godthaab!

„Mænd, der under lignende Forhold forsyndede sig, kunde vente at faa tilsvarende Straf, idet de berøvedes deres Kajak og foreløbig sættes ud paa en Ø.“ Saa haardt gik det dog ikke, men endnu er man ikke stort videre. For Tiden var et Par stakkels unge Piger blevne sendte bort af Forstanderskabet til en anden Boplads i Nærheden, og endnu gælder den Regel, at de unge ikke maa færdes paa Kolonivejen (Stedets „Langelinie“) om Aftenen, naar det er mørkt, efter Klokken 8, og naar der er Dans, Klokken 10. Og saa tror man, at det hjælper paa de smukke Pigers Dyd! Iøvrigt indeholder Protokollen ikke faa Tilfælde, hvor Forstanderskabet er skredet ind imod Utugt. En Forstander staar i Forhold til sin Steddatter, en Fanger holder sig en „Frille“. De ligger i det lille grønlandske Hus paa den ene Ende af Briksen og Konen og Børnene paa den anden osv. osv. En anden Forholdsregel, der gælder hele Grønland, har Indenrigsministeriet i 1897, paa Forslag af en dansk Læge ved Godhavn og Forstanderskabet sammesteds, billiget, den nemlig, at Moderen ikke faar Alimentationsbidraget (72 Kroner én Gang for alle) for sit uægte Barn udbetalt, men at denne Sum gaar ind i Kolonikassen, som en Mulkt af Barnefaderen til det Offentlige, og for at den tillige kan tjene til Dækning af de Udgifter, et saadant Barn kan komme til at foranledige det Offentlige. Det viste sig nemlig, at Alimentationsbidraget stundom blev opfattet som en Præmie for det uægte Barn, og som saadan kom til at staa som et Lokkemiddel. Særlig Moderens Arveret til Alimentationsbidraget ved Barnets Død virkede, mente man, demoraliserende, og var maaske endog istand til at bevirke, at hun forsømte sit Barn og derved forkortede dets Liv.

Til Trods for at Forsyndelserne mod det 6. Bud utvivlsomt er meget almindelige paa Grønland, viser Statistikken dog snarere det modsatte. Pastor *Schultz-Lorentzen* ved Godthaab har saaledes oplyst mig om, at han ved at gennemgaa Protokollerne har fundet, at der i *Godthaab Distriktet* i en bestemt Periode sammesteds er født 920 Børn, hvoraf kun 32 var uægte fødte.

Til Sammenligning tjener, at for *Egedesminde*s

Distrikt var der i Tiaaret 1890—1900 6 Procent uægte Fødsler; altsaa omtrent det dobbelte (omtrent Halvdelen af Fædrene var Evropæere). Disse Tal er, i Sammenligning med lignende fra Danmark, meget smaa; men Statistikken er i høj Grad vildledende, naar man deraf vil slutte, at Usædeligheden skulde være ringe. Sagen er, at i det hele og store er Frugtbarheden imellem de Indfødte her, som saa mange andre Steder i Verden, kun ringe, og desuden sørger de eskimoiske Kvinder for, at utilladeligt Samliv ikke faar Følger. Mærkeligt er det, at Forbindelser imellem Evropæere og eskimoiske Kvinder er frugtbarere end imellem Indfødte indbyrdes. — Vi gaar derefter tilbage til Forhandlingerne paa Forstanderskabsmødet.

Der diskuteres om Repartitionens Fordeling. Regnskabsføreren udtaler det ønskelige i bestemt Vejledning til Repartitionens Udgivelse, der bør særlig tages i Betragtning det Antal Sælhunde, der bestemmer Fangerdygtigheden, saaledes at Fordelingen af Repartitionen ikke overlades til Forstandernes Forgodtbeftindende. Formanden mener, det er en Fejl at fastsætte et bestemt Antal som Betingelse for Klassificeringen. De forskellige Bopladser er meget forskellige m. H. t. Fangst, ligesom der forskellige Aar ikke fanges lige meget.

Jon Møller — hvortil Terkel slutter sig — mener, der burde tages Hensyn til Fangernes Paapasselighed, ikke blot til deres Fangst.

Iver siger, der burde tages Hensyn til, om Sælen var skudt eller fanget med Blære.

Jon Møller. Det er godt at følge faste Regler, men der er mange andre Hensyn, som gør sig gældende.

Regnskabsføreren udtaler, at der var taget Hensyn til alt dette i de af Inspektoratet approberede Vedtægter for andre Kolonier.

Formanden mente, Sagen burde overvejes.

Forhandlingerne udsattes.

Jon Møller retter en Forespørgsel angaaende Levering af Riffler med Spidskugler i Stedet for med Rundkugler, da de første var bedre for Fangerne. Det besluttedes at indgaa til Handelen med Forslag. Regnskabsføreren kunde ønske, at der indførtes Bagladeriffler. De indfødte Forstandere udtalte, at de foretrak Forladeriffler, da det var vanskeligt at skaffe de fornødne Rekvizitter til Bagladerifflens Brug, saafremt dette imidlertid ogsaa blev almindelig Handelsvare, vilde de gjerne have Bagladerifflerne¹⁾.

¹⁾ Ifølge „Meddelelser fra Direktoratet for den kgl. grønlandske Handel I 1905“ udsendes i Aar Bagladeriffler med Tilbehør til samtlige Kolonier til Udhandling.

Forstander *Karl Nielsen* fra Kornok mente, at unge Mænd burde kunne faa Kajakskind af Forstanderskabet, naar vedkommendes Fædre eller Mødre kunde hjælpe dem med Træet, men ikke med Skindene. Man billigede Forslaget og vilde, saavidt muligt, i Fremtiden følge det.

En anden Forstander, *Terkel Egede* fra Kangek, ønskede, at Enker, der nød Understøttelse, flyttede sammen, for at Børnene kunde have Fordel deraf, og for at den gensidige Hjælpsomhed derved kunde fremmes. Det billigedes.

Det indstilles, at en Enke, *Batseba* fra Kornok, fik en større Belønning (50 Kr.) af Fælleskassen for at have ydet Forældreløse Hjælp, ligeledes indstilledes *Jon Møller*, „som i mange Henseender har været Foregangsmand for sine Landsmænd og udvist stor Hjælpsomhed“, til Belønning.

Endelig indstilledes en Kateket *Hans Rasmussen* ved Narsak til det samme, for i Forening med en anden Mand at have udraant sin Baad til trængende Landsmænd til Fangst af Angmagssætter.

Her sluttedes Mødet den 5.

Saa vandrede de ejendommelige Skikkelser ned til Kolonien for at holde Kaffegilde, til hvilket der var bevilget et lille Beløb paa 20 Kroner. Atmosfæren var efterhaanden bleven trykkende, og det gjorde godt, da Mødet sluttede, at komme ud i det klare Frostvejr. Næste Dag holdtes et afsluttende Møde, paa hvilket det bl. a. oplystes, at Repartitions-Parten var ansat til 50 Øre. Inspektoratet havde bevilget 200 Kroner i Opmuntringspræmier. — Forstanderen fra Grædefjorden meddelte, at Fangeren *Samuel* havde hyppige Anfald af Ustyrlighed, under hvilke han havde stukket sin Kone i Armen med en Kniv og truet sine Landsmænd paa Livet, hvorfor denne ønskede ham uskadeliggjort. Vedkommende skal interneres i Lichtenfels, under Opsyn af Præsten, til Lægen kan komme i Juli. — Tre Fingere fra Grædefjorden andrager om at faa et Udsted oprettet. Der skrives til Inspektoratet derom. Protokollen blev underskrevet, og Forstanderne forsvandt en efter anden i deres Kajakker for at begive sig hjem til deres Bopladser.

Jeg fik det ganske bestemte Indtryk, at der ved dette Møde ikke paa nogen Maade øvedes Tryk overfor de indfødte Forstandere, der sikkerlig selv havde Fornemmelsen heraf. De fremsatte deres Meninger frimodigt og bestemt, som det burde være Tilfældet. Men at dette kunde ske, bør i første Linie tilskrives Seminarieforstanderen, der foruden at tale Sproget fortrinligt — det sagde Grønlønderne i det

mindste — ogsaa gjorde sig Umage for at faa Forstanderne til at udtale sig. I saa Henseende har Forstanderskabsmøderne næppe altid været lige mønsterværdige andetsteds. Det har i de fleste Tilfælde vel nærmest været de danske Medlemmer, hvis Afgørelser blev bestemmende.

Blader man *Forhandlingsprotokollen* igennem for de tidligere Aar, faar man Indtrykket af, at Forstanderskaberne har at gøre med de mest forskelligartede Ting, lige fra de intimeste til de mest offentlige. Vi vælger i Flæng:

Ophavsmanden til et ugrundet Rygte om Blodskam imellem Fader og Datter straffes med, at hans Navn opslaaes i Butikken, hvor det samtidig kundgøres, at de vedkommende er uskyldige. — En Tyv forbyder sin „Julekost“. — I Anledning af, at en Fanger mod Beboernes Villie har nedsat sig paa en Plads, udtales, at „ifølge de grønlandske Vedtægter kan en Mand ikke tage fast Ophold paa en Plads, naar dennes Befolkning ikke ønsker det, og at han derfor skal flytte.“ — En Mand straffes med Udelukkelse fra „Repartition“, fordi han har gjort Gæld. — Til forskellige Tider straffes Forstandere, der har begaaet Misligheder, med Fortabelse af Værdigheden og Udlevering af Uniformshuen samt Fortabelse af „Julekost“ og „Kongekost“. — Af Hensyn til Gedehold forbydes det paa enkelte Pladser i Sydgrønland at holde mere end en Hund i hvert Hus, o. s. v.

Forhandlingerne paa Møderne drejer sig i Reglen dog hovedsagelig om Uddelingen af *Repartition* og af Præmier til Folk, der har ydet udmærket Hjælp til Fattige. — En Storfanger faar f. Eks. endog 50 Kr. i Præmie, fordi han „frem for andre i væsentlig Grad har foranlediget, at det lykkedes at indespærre en stor Hvidfiskestime, derved at han i lang Tid forrettede Vagttjeneste paa Stedet. — Der uddeles Præmier til Anskaffelse af Konebaade, Kajakker, Hagelbøsser o. s. v. Ogsaa lokale Bestemmelser om Jagtfredning vedtages stundom, skønt Eskimoernes indgroede Lyst til at dræbe Dyr er til Hinder for Indførelsen af saadanne.

I Mødet den 3. Septbr. 1902 klager *Jon Møller* over, at Befolkningen ved Umanak drev en meningsløs Nedslagtning af Rensdyrene, idet de dræbte alle dem, de traf paa, uagtet de kun modtog Skindene og Senetraad, ja næppe det, men lod Kødet ligge. Man henviste under Forhandlingerne til, at da man tidligere havde baaret sig saadan ad, forsvandt efterhaanden Rensdyrene. Det oplystes, at fornylig havde 5 Kajakker i Forening dræbt 47 Dyr, af hvilke de utvivlsomt ikke engang havde medført Skindene, end-

sige Kød. *Forstanderen fra Umanak* maatte indrømme Rigtigheden heraf, men ansaa det for deres Ret. Herimod hævdede alle de øvrige Forstandere, at denne Nedslagning var til Skade for alle Grønløndere, idet herved Dyrenes Mængde vilde formindskes, medens de nu var i stadig Fremgang. Da Forstanderskabet ansaa det for nødvendigt at standse denne uheldige Fremgangsmaade, besluttede man at paalægge Befolkningen ved Umanak og allevegne, hvor Rensfangst drives, ikke at dræbe flere Dyr, end de har Brug for, og altid hjembringe fra Jagtpladsen de brugelige Dele af Dyrene. Saafremt dette ikke overholdes, vil de blive straffede med Tabet af Repartition m. m.

Grønløndernes uforvarlige Omgang med Skydevaaben har ofte foranlediget Ulykkestilfælde. Det er derfor ikke saa underligt, at der gentagne Gange tages Forholdsregler herimod. Det forbydes saaledes at benytte Skydevaaben, der mangler Geværbojler, og ligeledes paa beboede Pladser at færdes imellem Husene med ladte Forladebøsser, paa hvilke Fænghetterne er paasat. Bøsserundingerne skal altid vende opad. Ved Paabud mod Skydning i smalle Sunde, naar Hvidfisk er paa Vej derigennem, søges forhindret, at de vender om o. s. fr.

Tyverisager er ikke hyppige.

Der forekommer kun enkelte Tilfælde deraf:

1899 forbryder en Tyv sin Julekost.

1900 er der et Tilfælde af Selvtægt i Butikken.

1902 et Tilfælde af Tyveri o. s. fr.

Igennem Forstanderskabsinstitutionen har man, derom er de fleste enige, anvist den rette Vej, ad hvilken man fremdeles bør gaa frem for at udvikle Grønløndernes Selvstændighed, Ansvarsfølelse og Forsynlighed. Derimod har det vist sig i Praksis, at der endnu er ret langt tilbage, inden man naar frem til Maalet. Man maa ikke glemme, at de danske Grønløndere for største Delen endnu er ligesom Børn, ganske vist Børn som staar paa Overgangstrinet til at blive voksne, saa de selv kan klare sig i Livet, og selv om Øjeblikket — efter manges Mening — nu maatte være inde til at forsøge at lede dem ind paa større Selvstændighed, maa det staa klart, at der ikke her bør være Tale om en pludselig Forandring, efter at Eskimoerne i Aarhundreder har været under Formynderskab. Overgangsalderen er den vanskeligste Periode i de unges Liv.

Mange vil maaske mene, at en saadan Overgangstid netop har været forsøgt igennem Forstanderskaberne, der nu har virket i over 40 Aar, og ved hvilke Grønlønderne jo har deltaget i kommunalt Styre under

Evropæernes Ledelse. Spørgsmaalet er nu, om denne Overgangstid har været lang nok, og om de indvundne Resultater i Opdragelsesværket berettiger til endnu større Selvstyre.

Det har været foreslaaet, at man burde gøre Skridtet fuldt ud ved helt at give de Indfødte Styrelsen indenfor Forstanderskaberne, med Udelukkelse af de danske Medlemmer.

Man burde sikkerlig, forinden en saa indgribende Reform gennemførtes, først gøre Forsøg paa enkelte Steder.

Yderligere at give Antydninger af, hvorledes dette passende kunde iværksættes, ligger udenfor denne Artikels Opgave.

II. Morder eller ikke Morder?

En grønlandsk Rettergang.

Man faar, ved at færdes imellem Grønlønderne og ved at gøre sig bekendt med Forhandlingerne paa Forstanderskabsmøderne for en længere Aarrække, det bestemte Indtryk, at de danske Vest-Grønløndere som Regel er et fredeligt Folkefærd. Mord og grove Tyverier er sjældne og Slagsmaal næsten ukendte. Enkelte Tilfælde af grove Forbrydelser kendes dog. Naar de forekommer tager, som anført, Forstanderskabet Initiativet til Sagens Undersøgelse, hvorefter Inspektøren eller Ministeriet træffer den endelige Afgørelse. Typisk i saa Henseende er Behandlingen af en Mordsag, som undersøgtes ved Godthaab af Forstanderskabet der i Aaret 1891—92. Vi gengiver her en Oversigt over, hvad der findes derom i Forstanderskabsprotokollen sammesteds, hvortil føjes bl. a. et Uddrag af en Beretning i det grønlandske Tidsskrift „*Atuagagdlitit*“ m. m.

Ignatius hedder han, en skummelt udseende Grønlønder, som nu bor i Kolonien Godthaabs eneste, rigtig gammeldags Jordhus med fladt Tag. „*Morderen*“ kalder man ham i Krogene, fordi han af Befolkningen er blevet mistænkt for at have ombragt ni Mennesker paa en Gang. Og naar først Mistanken er fæstet paa en Mand, er han med det samme dømt af den offentlige Mening. *Ignatius* er nu en Mand paa henvend de treds, hans Haar er ravnsort, hans Blik listigt, hans Teint brunrød. Han er gift paa ny — efter den hemmelighedsfulde Begivenhed, som vi nu skal berette om. Han og hans Kone har ingen Børn, men de har taget et Par Børn, en Pige og en Dreng, til sig som Plejebørn. *Ignatius* bevarer stadig Tavshed om den antydede Begivenhed; kun et Par Gange har han gjort ligesom Tillob til at ville aabne sit Hjerte, men stedse er

der kommet noget i Vejen, og Sagen er lige mystisk nu som før.

I det paagældende Tidsskrift „*Atuagadliintii*“, der som bekendt udgives i Godthaab paa Direktoratets Foranstaltning, under Inspektørens Tilsyn og med *Lars Møller* som Redaktør, fandtes for den 13. April 1891 en Artikel om et Konebaadsforlis efter Beretning af *Ignatius* og med Bemærkninger af Kateket *Lars Hammeken* ved Fiskernæsset i H. t. hvad der var fortalt denne.

Fru *Signe Rink* har i sin Bog „*Kajakmænd og Jægere*“ givet en Oversættelse af *Ignatius'* Beretning, af hvilken vi til en Begyndelse giver følgende Uddrag, idet vi ved Velvilje af fhv. Missionær, Pastor *Vibæk* er bleven i Stand til at konferere Oversættelsen med Originalen.

Beretningen omhandler, som vi skal se, et Konebaadsforlis, ved hvilket der omkom 9 Mennesker.

noget Nord for *Fiskernæsset* og i Nærheden af Bopladsen *Tornait* ligger *Ugarssiorfik*. Herfra gik den 26. September 1890 en Kanobaad og et Par Kajakker Nord paa paa Fangst.

Konebaaden var ny og ejedes af *Ignatius*, desuden udgjordes Besætningen af 9 Personer:

Elisabeth, *Priscilla*, *Jonas*, *Martha*, desuden Pigen *Pauline*, Enken *Eleonora* (*Ignatius* Moder f. 1825), Enken *Kristine*, en lille Pige ved Navn *Rachel*, samt en ung Mand *Samuel-Mathæus*. Det var vel sent paa Aaret; men man havde nu Lyst til at prøve den nye Konebaad.

Vejret var godt, og man naaede Grædfjorden i et Træk. Her medtoges Fangeren *Jakobs* to Børn, *Jonas* og *Martha*.

Ignatius.
(Efter Fot. af Forf.)

Efter 3 Dages Ophold undervejs gik man ind i *Alangordlia*-Fjorden, hvor Strømmen var saa strid, at de maatte bære Baaden over Land til Teltpladsen *Nikissa*, hvor de slog sig ned. Medens de andre slog Telt, gik *Ignatius* paa Fangst ind i *Sangmissokfjorden*, hvor han fangede to Fjordsæler. Dagen efter gik baade *Jonas* og *Ignatius* ud paa Rensjagt og nedlagde et Dyr. De vendte tilbage næste

Morgen, og saa da, at der i Nattens Løb havde dannet sig Fjordis. *Jonas* sagde straks: „Lad os endelig bryde op her fra — ellers faar vi Bøsværigheder med Isen.“

Det var den 5. Oktober. Skönt *Ignatius* nødigt vilde hjem, føjede han sig efter *Jonas*.

Da de skulde til at gaa, sagde en af *Roerskerne*: „Det manglede bare, at jeg nu skulde dø, uden først at have

smagt vort nyfangede Rensdyr;“ men hertil svarede *Martha*: „Hvem skulde vel nu bryde sig om Rensdyrkød — men for Resten er jeg ikke bange, da vi har vor udmærkede Konebaad“

De roede nu ud af Fjorden uden Hindringer: men i Mundingen af *Ikerassak*, der var aaben, rejste der sig en stærk Taagevind.

„Ja, se der har vi den,“ udbød de alle paa en Gang, idet de pegede paa *Uvejret*, som nærmede sig.

Ignatius fortæller ordret:

„Jeg lod øjeblikkelig dreje bi, men vi blev ligesaa hurtigt kastede ned mod et Isfjæld, og samtidigt paasejlet af den opbrækkede *Nyis*, som Stormen førte med sig, og Konebaaden blev

Ignatius,
foran sin Bolig ved Godthaab.
(Efter Fot. af Forf.)

straks læk og begyndte at synke. Jeg hørte en af *Roerskerne* udraabe: „Mon Gud vor Skaber slet ikke vil se ned til os?“ Men i Stormens Susen og den stærke Bragen i Baaden kunde jeg ikke skelne, hvem af dem det var, der talte.“

Ignatius, der ejede Konebaaden, styrede selv denne, og lod sin Kajak slæbe efter denne.

„Nu skyndte jeg, *Ignatius*, mig med at faa min Kajak sat ud, men den kom straks ind under de mange Isflager, hvorfra jeg kun med et voldsomt Ryk fik den halet frem igen, men *Jonas* og jeg havde næppe faaet os anbragt hver i sin Kajak, førend vi saa Konebaaden synke lige for vore Øjne.

I det samme mærkede jeg noget, der bagfra rørte mig ved Skulderen, og da jeg vendte mig om, saa jeg, at det var *Martha*; men en Sø slog hende i samme Øjeblik bort igen; og nu begynde desuden vi to Kajakmænd ogsaa at synke (skaarne af Isen), og idet vi langsomt dalede ned i Søen, hørte jeg *Jonas* bede:

„Jesus, kom og bliv hos mig. Dine Vunder vær min Trøst — jeg elsker Dig!“ Han var den eneste, af dem alle, jeg hørte synge (bede), men han var rigtignok ogsaa den af dem alle, som jeg paa Grund af mit store Ansvar, hele Tiden havde været mest opmærksom paa.)

Nu var de allesammen gaet til Bunds — tænkte jeg — idet jeg selv dukkede op til Overfladen igen, efter at jeg havde faaet mig arbejdet ud af Kajakken under Vandet; men det var dog ikke saa; thi jeg fik snart efter Øje paa *Martha*, og dernæst paa *Elisabeth*, min egen Hustru, og vor gamle Tjenerinde *Priscilla*, men alle de andre var og blev borte tilligemed *Jonas*, fordi han, modsat af mig, var bleven hængende ved sin Kajak.

Saa siger *Elisabeth* over til mig:

„Ja, nu vil Gud selv opløse vort Ægteskab ved Døden,“ og hun blev saa slaaet bort med det samme. Nu var det

¹⁾ Fru *Rink* udtaler:

Ignatius følte mest Ansvar for *Jonas* og *Martha*, fordi de var en anden Mands, *Jakobs* Børn, som var ham betroet paa denne Rejse.

Priscilla og mig, som alene var tilbage paa Bølgerne. Jeg løftede mine Hænder mod Himlen og raabte:

„Gud vær mig Synder naadig.“

Jeg havde nemlig faaet mig løftet lidt ved Hjælp af et Skindbundt, der var flydt mig i Møde, og som jeg snart genkendte for at være min egen gamle Moders. Styrecaaren kom ogsaa flydende hen til mig; jeg holdt mig oven Vandet indtil Brystet, og senere hele Overkroppen. Priscilla viste sig atter paa Toppen af en Bølge, og jeg hørte hende sige:

„Er det ikke forfærdeligt? Nu kommer Turen sikkert til mig.“

„Ja, du siger sandt, at det er forfærdeligt,“ svarede jeg, „men hvem af os, om det bliver dig eller mig, der først enten skal straffes eller bemaades, er der Ingen der ved.“ Og saa gentog jeg min Bøn fra før. Hun, den gamle Kvinde, som jeg mindst havde tænkt skulde leve, levede længst: hun døde ikke før henad Midnat, og hendes Død var ikke Drukning, for hun havde udaandet før hun gik til Bunds (formentlig drev hun, siger Fru Rink, sammen med Ignatius paa Isstykket).

Snart kom en anden Rejsetøjsbylt jagende ned mod mig, og jeg genkendte i den Marthas. Jeg fik den endelig løst, og udtog hendes lille Fjerdyne, hvori jeg flængede et Par Huller, saa jeg kunde trække den over mig. Under dette Arbejde hang jeg tværs over en lille Ishumpel. Lidt senere drev en noget større og bredere Skodse ned imod mig, og jeg entrede den, og fik mine Sager med op paa den, nemlig Skindbundterne, tilligemed min Styrecaare; men bedre var det ikke, end at mine Ben hang i Vandet til Laarene. I denne Tilstand drev Stormen tilligemed den megen løsbrykkede Is, som nu skød paa mig idelig fremad. Jeg havde ondt ved at holde mig fast, hvor jeg sad, og mine Ejendele maatte jeg tilsidst miste -- Jeg bad uafadelig, endskønt jeg godt huskede, at Gud var almægtig, og i alle Tilfælde kun vilde handle efter sin egen Villie.“

Endelig drev Ignatius i Land, fulgt af en Del Sager fra Forliset, hvoriblandt ogsaa hans egen, meget forslaaede Kajak. Han gik op paa Toppen af et lille Fjæld og forrettede sin Andagt. Saa sov han, og gav sig til at gøre sin Kajak istand, idet han benyttede de ilanddrevne Skind, som havde omsluttet Rejsebylterne, idet han skar dem ud i Strimler, til at surre Træværket sammen med, medens lidt Spæk, som endnu fandtes hængende ved Kajakdækkets Tværremme, blev ubetalelig til at stoppe Rifterne i Skindbetrækket med. Hans Arbejde medtog 3 Dage, da Reparationerne stadig viste sig utilstrækkelige. Han arbejdede, bad og takkede, og undrede sig næsten mest af alt over, at han ikke frøs mere, end han gjorde, men han siger selv, at det kom deraf, at han stadig var i Sindsbevægelse. Da han endelig var færdig, gik han til Fjælds og „skænkede Gud alle sine Døde.“ Saa gik han i Kajakken hjemefter, men han kunde ikke straks bekvemme sig til at gaa ind i Grædfjorden, hvor han jo ved Jakots Boplads skulde bringe Efterretning om Jonas og Marthas Død. — Først efter 3 Dages Forløb kunde han.

Imidlertid stødte han paa en Rævefælde, som tilhørte Jakob. Han udtog Lokkemaden, en Ulk, og spiste den raa.

„Da jeg den fjerde Dags Morgen endelig satte over Grædfjorden, fik jeg, straks jeg kom ind under Grønlanderpladsens Fjælde, Øje paa en Kajakmand — og hvem andre

skulde det være end *Samuel*, Jonas og Marthas ældre Broder. Det var et frygteligt Øjeblik, men jeg maatte jo overstaa det, og roede lige hen til ham og sagde:

„I maa nu gøre ved mig, hvad I selv synes, jeg fortjener — her er jeg — elendig tilmode, den eneste levende af dem allesammen — de andre er der ikke mere — Konebaaden er forlist.“

Samuel blev bestyrtet, og hans eneste Ord var:

„Din Stakkell, du er rigtignok højlig at beklage.“ Hvilken Trøst! Vi fulgtes nu ad ind til Pladsen, hvor baade Jakob og hans Kone ikke tog mindre mildt og venligt imod mig, end deres Søn havde gjort, mig uværdige, der dog var Skyld i, at de havde mistet deres to kære Børn. Ogsaa for denne lykkelige Udgang maatte jeg højlovs Gud.

Her hos disse Mennesker forblev jeg saa længe, til jeg var kommen mig saa nogenlunde efter den store Ulykke.“

Ignatius, der imidlertid var bleven valgt til Forstander for *Grædfjorden*, fik paa Forstanderskabsmødet om Foraaret 1891 (den 8. Maj) af Fælleskassen bevilget 50 Kroner i Understøttelse, fordi han „i Efteraaret, under en Storm i Isen havde forlist sin Konebaad med samt sine Ejendele“. Ingen anede dengang, at Medlidenheden med hans ublide Skæbne snart skulde vende sig til Afsky.

Inden vi gaar videre i Fortællingen om denne Mand, vil vi med nogle faa Ord omtale, hvad vi véd om hans Fortid. Han voksede op ved *Ny Herrnhut*, den tyske Missionsstation ved Godthaab, og kom i Aaret 1878 med sin Kone til Herrnhuternes Missionsstation Lichtenfels, hvor Missionsforstander *Starick* lærte ham nøjere at kende, da han hørte til den tyske Menighed. Missionæren fik ikke det bedste Indtryk af ham; navnlig var det ham paafaldende, at Ignatius saa hyppigt betjente sig af gudelig Tale, til Trods for at han, efter Præstens Mening, førte et meget ugudeligt Liv. Denne ansaa ham derfor for en „stor Løgner og Hykler“, og det endte med, at han ligefrem ikke vilde tage ham til Alters. Dette hændte i 1887, og Præsten havde nu ikke noget at gøre med Ignatius lige til den 15. Oktober 1890 om Aftenen, da en anden Fanger kom og fortalte Præsten, der spadserede ved Stranden, at Ignatius havde mistet sin Konebaad, der var forlist, og at han gjerne vilde tale med Præsten. Denne gik straks hjem i sin Bolig og ventede, men Ignatius blev nede ved Stranden og kom først, da det var bleven mørkt og Lampen var tændt hos Præsten. Da han traadte ind, kom han i en ynkelig Stilling, bøjet og med Hænderne støttet paa sine Knæ, „som om han var en ældgammel Mand paa 125 Aar“. Hans Legeme rystede, og han — der jo altid havde haft Guds Ord i Munden — sagde: „Jeg er en stor Synder og vil fortælle dig alle mine Synder.“ Efter at Præ-

sten — der jo dengang intet anede om den frygtelige Mistanke, som senere kom til at hvile paa Manden — havde givet ham en Stol, sagde han: „At du er Synder, er mig mer end nok bekendt. Derom (b. a. om hans Usædelighed m. m.) vil jeg ikke høre mere. Fortæl mig derimod noget om, hvordan din Baad gik under, men lyv ikke, og giv mig ren og klar Besked.“ Saa fortalte Ignatius, saavidt vides, overensstemmende med Indholdet af foranførte Beretning, og siden udspandt der sig følgende Samtale, hvilket tilligemed foranførte fremgaar af Breve m. m. fra Missionær Starick til Forstanderskabet. Disse Breve, der er skrevne paa Tysk, beror som Bilag ved Forstanderskabsprotokollen.

Starick: „Du siger, at du med den sønderbrudte Kajak kom ind under Isen; men hvordan kunde du, med dine foldede Hænder i Vejret, raabe: Gud vær mig Synder naadig?“

Ignatius: „En stor Bølge skyllede mig op paa Isstykket.“

S.: „Men naar det blæste saa voldsomt, som du der antyder, saa at Baaden bragede og gik itu, hvorledes kunde du da holde dig oppe paa Isstykkets Overflade?“

I.: „Jeg greb min Moders (maaske var det min Kones) Sengetøj.“

S.: „I saadant et Øjeblik at klamre sig til en saadan Ting.“

I.: „Jeg greb en Dunpude og Jonas Kajakaare, der flød i Nærheden, og stak den imellem Remmene (paa Kajakken?) og holdt mig paa den Maade.“

S.: „Hvorledes kom du op paa Isstykket?“

I.: „Jeg drev derhen i Nærheden, idet jeg holdt fast i Sengetøjet, og det lykkedes mig at kravle derop med det hele.“

S.: „Hvor stort var Isstykket?“

I.: „Saa stort som dette Bord her i Stuen.“

S.: „Naar kom du i Land?“

I.: „Tidlig om Morgenen næste Dag, da var jeg dreven ganske nær til Kysten og naaede lykkelig Land. Jeg faldt ned paa Knæ og takkede Gud for min vidunderlige Redning.“

S.: „Hvor langt var du dreven?“

I.: „Til nær ved Alangordlias Munding“ (der hvor Baaden siden blev funden).

—

Efter Samtalen med Præsten besøgte Ignatius ofte denne i Løbet af Vinteren. Det var hver Gang han kom fra eller rejste til Købmanden (ved Fiskernnæsset).

Han havde straks ved det omtalte Møde bedt

Præsten om atter at maatte komme til Alters. 14 Dage senere var der Altergang, og da Præsten ikke havde nogen god Tro til Manden, lod han ham komme til sig forinden Altergangen for at tale med ham. „Da du har bedraget mig saa mange Gange i dit Liv, tiltror jeg dig heller ikke i Dag noget godt. Jeg har ikke noget glædeligt at sige dig. — Vil du gaa med, maa du selv tale med Gud, om du skal gøre det eller ikke. Naar du har gjort det, kom da til mig og sig mig, hvad du agter at gøre.“

Siden kom han og ønskede inderligt at komme med. Dette skete, saavidt vides.

Jakob, hvis to Børn jo var omkomne, var imidlertid i Begyndelsen af Juni Maaned 1891 med Baad og Kajak gaaet ind i Alangordliafjorden for at undersøge, om han ikke skulde finde Levninger af sine 2 Børn (Søn og Datter), som jo havde været med paa Ignatius Konebaad. Hans Søn, *Samuel*, var med. Han havde først fundet forskellige Spor (en Konebaadsaare o. s. v.) og den næste Dag seve Konebaaden. Det syntes, efter den Fremstilling, Ignatius havde givet af Ulykken, paafaldende, at Konebaaden næsten var ubeskadiget og at den fandtes saa langt fra det Sted, hvor Ulykken skulde være sket, men især var det paafaldende, at Konebaadens Surringer aldeles ikke syntes sønderbrudte ved Stød af Is eller deslige, men aldeles bestemt syntes overskaarne med en Kniv. (Bemærkning i Protokollen: Med Hensyn til dette sidste Punkt kan der dog være Tvivl om, hvem der har skaaret Surringerne over). Jakobs Søns Kajak var ogsaa fundet; inde i Kajakken fandtes dennes Benklæder, og i disse fandtes noget, der lugtede meget ilde, og formentes at være noget af den vedkommendes Legeme, der var gaaet i Forraadnelse; men der fandtes dog slet ingen Bensubstantser deriblandt. Iøvrigt fortalte Jakob om forskellige Ting, han selv havde stødt paa: en Styreaare, der paa et bestemt Sted var oprejst i Sandet; Fjer af Dynen og en Hovedpude o. s. v. paa et andet Sted; disse Ting stemmede fuldkommen med de Angivelser, Ignatius i sin Fremstilling af Sagen havde opgivet, hvorhos denne udtrykkelig i sin Beretning havde bemærket, at han havde rejst den nævnte Styreaare, for at den skulde være Tegn paa Sanddruheden af hans Fremstilling. — Derimod fremhævede Jakob endvidere, at der i Juni, da han var derinde, og da Isen endnu laa fast i større Strækninger i Alangordliafjorden, ikke fandtes nogen som helst Isfælde eller Stykker deraf, ligesom der overhovedet efter hans (som ogsaa efter andres) Paastand aldrig findes Isfælde paa den Strækning af Alangordliafjorden, hvor Ignatius

havde fortalt, at der var kommet Isfjælde ned til ham. Ligeledes fortalte Jakob forskellige Træk fra den Tid, da Ignatius i Efteraaret efter Ulykken var kommet til hans Plads. Ignatius Kajak syntes ikke ituskaaret af Is; de Fjer, der hang paa de Stykker, Ignatius havde tørret og derpaa benyttet som Overtræk for sig selv, syntes umulig at have været i Vandet, ligeledes syntes det umuligt, at de Brikkeskind (af Rensdyr), som Ignatius ligeledes da benyttede, kunde have været i Suen. Alt dette talte mod Rigtigheden af den Fremstilling af Ulykken, som Ignatius havde givet.

Da Ignatius hørte, at Baaden var fundet, lavede han sig, som det syntes, til en længere Rejse i Kajak og forlod Bopladsen i sydlig Retning. Alle troede, at han var flygtet, men til alles Forbavselse vendte han senere tilbage.

Da Efteraarsmødet ved Godthaab nu holdtes, 1. og 2. Septbr., havde hans Forhold saaledes i det hele taget forværret sig. Han var ikke længere den af alle beklagede, men stod for Forstanderskabet anklaget for Mordet paa 9 Personer. Det var Missionær *Starick* ved Lichtenfels, der støttet paa Angivelser af ovennævnte Fanger *Jakob* fra Grædfjorden, allerede tidligere havde indsendt en Skrivelse til Forstanderskabet, i hvilket han fremsatte den graverende Anklage mod ham. Senere havde Pastor *Balle*, Formanden i Forstanderskabet, selv paa en Rejse som Missionær til Fiskernæsset afhørt Folk, ligesom han havde besøgt Skuepladsen for Begivenheden i Alangordliafjorden.

Ignatius var samtidig anklaget for at have slaet sin Moder ved en tidligere Lejlighed. Han nægtede sig skyldig heri saavel som i Mordet paa de ni. Derimod erkendte han, at han et Par Gange havde staaet i Forhold til Pigen *Pauline*, der havde været med blandt Konebaadsbesætningen. Han paaberaabte sig, at han om Foraaret havde opfordret Forstander *Mikas* til at gaa med ind i Fjorden for at se Stedet. Dette erkendte *Mikas* var rigtigt.

Jakob afhørtes og afgav Forklaring om hans og Sønnens ovenomtalt Rejse til Ulykkesstedet.

Ignatius blev imidlertid straks, efter Forstanderskabets Beslutning, sat i Varetægtsarrest i Sygehuset. Ved Vidneførsel oplystes det, at det forholdt sig rigtigt, at Ignatius havde slaet sin Moder.

Efter denne Udaad gik han tilfjælds i den Hensigt at forlade sine og i det hele taget det menneskelige Samfund, men vendte dog tilbage paa en Fætters indtrængende Anmodning. Om Morgenen begyndte han at skriges, som han sagde paa Grund af heftige Smerter i den ene Fod. Han udtalte nu, at han fortrod sine

onde Gerninger, og deriblandt, at han havde villet skyde sin Kone, fordi de ingen Børn havde, og hun derfor ikke duede til noget.

I Mødet den 3. Septbr. nægtede I. først at have slaet sin Moder, hvorved hun havde brækket et Ribben, han havde kun stødt til hende med Foden. En Grønlønder, *Anthon*, havde dog set det.

I. tilstod imidlertid, at han overfor *Anthon* selv havde anklaget sig for at have haft den onde Hensigt at ville skyde sin Kone; men han tilføjede, at han mulig den Morgen havde talt i Vildelse. Hans Udseende og Adfærd under Forhøret var imidlertid præget af Uro og Ængstelse og tildels tillige af Forstyrrelse i Sindet. Man var enig om, at der virkelig en Gang var paakommet ham den onde Tanke at skyde sin Kone. Angaaende Konebaadsforliset, om hvilket *Jakob* havde afgivet Forklaring, som ovenfor antydtes, blev nogle Sager, som senere var fundne paa Ulykkesstedet: en Chemise, forskellige Stykker Skind af Konebaaden, som forventes at bære tydelige Spor af, *ikke* at være sønderskaarne af Is, men at være skaarne med en Kniv, — pludselig forelagte for ham, uden at det syntes at gøre noget Indtryk paa ham. Stykker af de overskaarne Surringer blev ham viste, men han svarede rolig, at det vidste han ikke noget om; derimod havde jo *Jakob* og hans Familie i Foraaret været ved Konebaaden, — om de muligen havde gjort det? Efter et Ophold i Forhandlingerne toges Sagen for igen.

De *indfødte Forstandere* blev nu en for en udspurgte om deres Mening om Ignatius. De 7 afgav den Erklæring, at de mente, at han selv havde ombragt de 9 Mennesker. En af dem erklærede, at han vel ansaa I. for skyldig i at have slaet sin Moder og i at have villet skyde efter sin Kone, men ansaa ham for at være uskyldig i, at de 9 Mennesker var omkomne. Den 9de „*Parssissok*“ (Forstander) mente, at der endnu ikke var fremkommet noget, der enten kunde tale for hans Skyld eller Uskyld m. H. t. de nævnte Forbrydelser.

I Forhøret samme Dag fremkom endvidere en Udtalelse om, at en Mand havde mærket Lugt af Lig i Nærheden af en Stenrøse paa Ulykkesstedet, ovenfor hvor Konebaaden var fundet. I den Anledning besluttedes det at sende en Baad ned for at undersøge Stedet.

Jakob og *Ignatius* konfronteredes.

Særlig blev denne forhørt m. H. t. hans Kones Anorak, som han havde medbragt, og hans Forklaringer i denne Henseende stemmede ikke ret overens, ligeledes syntes hans Forklaringer m. H. t. Brikkeskindene

og Fjerene i Dynevaarene o. s. v. ikke fuldt tilfredsstillende. Derimod syntes der ikke at kunne siges noget imod hans Forklaringer om Kajakken og om Isfjældene.

I. holdes vedblivende i Varetægtsarrest.

Den 19. Septb. holdes Ekstramøde.

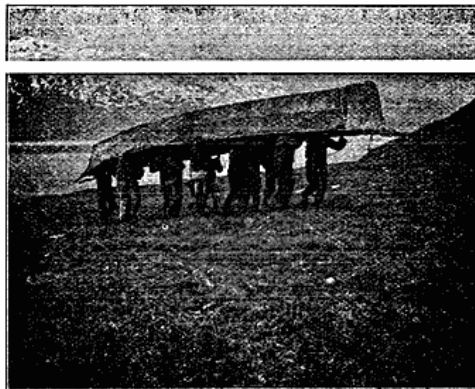
Jakobs Søn, *Samuel*, var tillige med sin Familie kommet til Stede.

Det oplystes, at Liglugten fra Stenrøsen stammede fra en Rævehule, hvor der iøvrigt var fundet en Underkæbe af et voksent, ældre Menneske og nogle andre Knogler, som dog ikke sikkert kunde tydes som Menneskeknogler, mulig var det Rensdyrknogler. Det syntes altsaa klart, at Rævene havde ført disse Ben derhen.

Den 24. Septbr. holdtes paa ny Ekstramøde.

Forannævnte *Samuel* forklarede yderligere, hvorledes han paa den omtalte Rejse ind i Alangordlia for at søge Levninger af de omkomne, først havde truffet fjorden, nemlig: et Stykke af Konebaadens Røling og ved Siden deraf en Fruentimmer-Kamik samt en Dreng-Harpun, og lidt længere frem en Konebaadstofte og atter lidt længere frem en Konebaadsaare. Han var den Dag i Kajak og alene. Han vendte da tilbage til „Sordlak“, hvor Faderen med den øvrige Familie foreløbig laa med Baaden. Han talte ikke til Faderen eller de andre om, hvad han havde set, for ikke at gøre sine Forældre alt for bedrøvede; derimod sagde han det til sin Kone. Den følgende Dags Morgen fik han en Konebaad med, for inde i Alangordlia at hente en Rømmesæl, han havde skudt. Paa Vejen tilbage fik han saa, da nogle af Besætningen vilde hente Vaud, og han selv var gaaet i Land, Øje paa Konebaaden (den forliste); da han vilde begive sig hen til den, traf han paa Vejen (over Iskanten) Rester af et Menneske, der var omkommen, nemlig en Anorak, nogle Stumper af Skindklæderne, samt 2 Stykker Ben (et Stykke af et Ribben, et Par Tommer langt, og et Stykke af Brystbenet); foreløbig undersøgte han dog ikke dette nærmere; men ilede først hen til Konebaaden, som han da fandt staaende fastfrosset i Iskanten. Den forreste Ende stak henved et Par Alen frem af Isen, iøvrigt højnede denne (Isen) sig hen imod Agterstavnen, hvor den naaede midt op paa denne. Konebaadens Skind var faldet ned paa begge Sider af denne, og laa saaledes fremme (isfri og udbredt) ved den Del af Baaden, der stak helt frem af Isen, nemlig Forstavnen. Det var ham straks paafaldende, at Konebaadens hele Træværk var saa helt endnu og forholdsvis

ubeskadiget, men endnu større blev hans Forundring, da han saa Træværkets Surringer, da disse nemlig viste sig ikke at være sønderslaaede ved Istryk eller lignende, men at være overskaarne med en Kniv eller andet saadant Redskab. Imidlertid var den ældre Kvinde (*Antoinette*) kommet op fra Baaden og havde straks givet sig ifærd med at undersøge de ovenfor nævnte Rester af det omkomne Menneske, og hun havde blandt andet ogsaa genkendt den nævnte Anorak, at det var *Kristinarssuaks* (d: store Kristines). *Antoinette* blev nu kaldt hen til Konebaaden tilligemed de andre, og *Samuel* viste hende da de overskaarne Surringer, trak en af dem ud, skar den med sin Kniv over paa et andet Sted for at vise, hvorledes dette Kniv-Snit aldeles lignede den forefundne Ende af Surringen. *Samuel* nægter bestemt at have foretaget noget andet

Paa Rejse.
Konebaaden bæres over Tangen.
(Efter Fot. af Forf.)

ved de nævnte Surringer, men paastaar at have fundet dem saaledes, som de ogsaa senere, da de blev undersøgte af andre (bl. a. ogsaa af Formanden, Pastor *Balle*, paa dennes Rejse derind i Fjorden) har vist sig at være. *Samuel* berettede derpaa videre, hvorledes de med denne Efterretning vendte tilbage til Faderen, som imidlertid ikke vilde tro deres Beretning, førend han selv havde set det. De tog da den følgende Dag med Faderen igen ind til Konebaaden, hvor Faderen da med Forundring selv saa de nævnte Genstande. Han begyndte først at ville hugge Iskanten op med Økse, men opgav det straks af Frygt for at han derved muligen skulde komme til at hugge i Dele af Menneskelig, som kunde findes indesluttet i Iskanten. De betyngede da Konebaaden med Sten, for at ikke Højvandet muligen, naar Isen smeltede, skulde kunne

føre Konebaaden bort igen. De anvendte derpaa nogle Dage til at afsøge Fjordens Kyster nærmere og navnlig Omegnen af det Sted, hvor Konebaaden, efter Ignatius Beretning, skulde være gaaet under; men trods al flittig Søgen fandt de intet.

Derimod fandt de det meget mærkeligt, at der, hvor Menneskene ifølge Ignatius var omkomne, der laa der ovenpaa Isen, som endnu ikke var toet op, en Mængde Sælhundede, men alle Fangere ved, at Sælhunden altid skyer Steder, hvor der er Aadsler (af Mennesker eller Dyr). Ligeledes havde de ikke kunnet finde de to Sten, som I. havde fortalt, at han havde rejst for at betegne Retningen for den oprejste Styreaare og hen til det Sted, hvor han var drevet i Land. Ligeledes fandt de det overraskende, at de Fjer, som I. havde rystet ud af Dynevaarene for at bruge disse som Overtræk for sig selv, kun var vaade i det øverste Lag, hvor Sneen var trængt igennem, men derimod forneden, nærmest ved Jorden, var tørre, saa at de, naar man holdt dem op for Vinden, straks fløj bort — fremdeles, at der ogsaa der ved Fjerene fandtes den nedre Del af et Par Fruentimmerbenklæder, der var afskaarne fra den øverste Del i en skraa Retning, og mistænkeligt fandt de det især, at der under nogle Riskviste, som hældede op mod Klippen og som syntes visne af at være trukne tilside, laa et Krudtmaal. Fremdeles fandt de deroppe paa Landet, i Nærheden af den tidnævnte Styreaare, et nyt Renskind, der var skaaret midt over fra Snuden til Halen. Den ene Halvdels Kant (i hvilken Hullerne til Skindets Tørring er) var afskaaret, men dog syntes det ikke at stemme med, hvad Ignatius havde fortalt om, hvorledes han af dette Skind lavede Remme til at surre sin Kajak med. Endelig havde de (Jakob med Familie) ogsaa deroppe fundet et firkantet, afskaaret Stykke af et gammelt Renskind. Dette havde Jakobs Kone genkendt at være et Stykke af det Skind, som hun havde medgivet sine Børn, for at de skulde bruge det som Forhæng (mod Træk), naar de laa under Konebaaden. Paa Tilbagevejen var de igen tagne hen til Konebaaden. Iskanten var nu smeltet, og de havde da flyttet Konebaaden op paa Lyngen ovenfor Iskanten; ved denne Lejlighed var Jakob og Samuel, der havde fat hver i sin Stavn, kommet til at knække dem. Endelig havde Samuel, da de skulde gaa ud af Fjorden, og han i Kajak gik alene paa den østlige Side af Fjorden (medens de andre med Baade gik paa den vestlige Side), ved den ene Ø fundet sin omkomne Broders Kajak. Denne havde endnu sit Betræk; men dette bar ikke Spor af at være skaaret af Isen; der var kun en af Ribberne, der var

gaaet i Stykker og havde boret Hul i Skindet. Da Samuel bøjede sig ned over Kajakken mærkede han en stærk Lugt, og han opdagede da inde i Kajakken en Mængde Ræveekskremonter, og ved at undersøge disse opdagede han smaa Rester af Skind, der syntes at kunne være Dele af Broderens Bukser. Samuel skar Skindbetrækket af, rullede det sammen og betyngede det med Sten. Siden saa hans Fader det, men de andre ikke. Den omtalte, ældre Kvinde *Antoinette* bekræftede Samuels Fortælling for Konebaadens Vedkommende.

Jakobs Kone bekræftede, at de omtalte Dynevaar, Puder og Renskind, som Ignatius havde medtaget, da de skulde vadskes, ikke syntes at kunne have været i Søen.

Angaaende I.s Kones Stads-Anorak, som denne ogsaa havde medbragt, erklærede hun, at I., da han kom tilbage, havde haft denne paa, og det inderst paa Kroppen (da han ingen Skjorte havde), medens Jakob i Hovedmødet havde afgivet den Erklæring, at denne Anorak laa sammenlagt inde i Brikseskindet, men han kom først til, efter at I. havde klædt sig om.

Ignatius afgav den Erklæring om det fundne Krudtmaal, at dette havde han, tilligemed en Kuglepøse, haft i sin Lomme. Da han oppe paa Landet, hvor han tog Fjerene ud af Dynevaarene for at bruge disse, havde taget Benklæderne af for at tørre disse, havde han ogsaa taget de forskellige Ting, han havde i Lommen, ud og lagt dem paa Klippen. Der blev spurgt ham, hvorfor han havde taget sin Tobakspibe, hvortil han ingen Tobak havde, med, naar han havde ladet Krudtmaalet ligge. Hertil svarede han, at da Bøssen var forlist, brød han sig ikke mere om Krudtmaalet, hvorimod han bestandig kunde faa Smagen af Tobak ved at tage Piben i Munden, og hertil trængte han, fordi han ingen Mad havde og tillige frøs. Han afgav ogsaa Forklaring om det nye Renskind, hvoraf han havde lavet Remmene til at surre sin Kajak med, og om Kniven, som han havde taget med fra Sagdliarusek.

Angaaende Dynevaarene og Brikseskindet, som han havde medbragt i Kajakken, og som, da de skulde vaskes, viste sig saaledes, at man maatte faa Mistanke om, at de ikke havde været i Søen, erklærede han, at disse havde han ikke set, da de skulde vaskes, og der var ingen, der havde talt noget til ham derom.

I. paastod, at han ikke, som formodet, havde søgt at forhindre Jakob i at gaa ind i *Alangordlia*, under Foregivende af at der var Is; han havde set, at der

var Is i *Amitsuarssuk* da han passerede, og dette havde han fortalt Jakob.

I syntes ikke at ville kende noget til Vestsiden af Fjorden. Han erklærede at være gaaet ud og ind langs Østsiden. Nogen Usikkerhed i Blikket sporedes, da han spurgtes om han kendte Stenrøsen paa Vestsiden. Han indrømmede, at den Tanke var paakommet ham — kort efter at han var kommet i Land efter Ulykken — at forlade det menneskelige Samfund; men da han var kommet til Besindelse om, at hans Sjæl da vilde fordærves („aserorpok“), opgav han det straks igen.

Den 25. Septbr. fortsattes Mødet.

Ignatius og *Jakobs Kone* konfronteredes. Hun spurgte direkte *Ignatius* om, hvorledes det gik til, at de 4 Dynevaar, 3 Hovedpuder og Bæreremmen var helt tørre, og at Fjerene, der sad paa inde i Dynevaarene, da disse krængedes, var saa tørre, at de øjeblikkelig bortførtes af Vinden. Hun paastod, at det var en af *Ignatius*, *Ignatius* svarede, at hun kunde genkende det som sin omkomne Datters. Hertil svarede *Ignatius*, at han havde saa stor Nytte af disse Ting paa hele Hjemturen, at han nødigt vilde, de skulde blive vaade; han havde derfor tørret dem, naar Solen skinnede, og naar han roede i Kajakken eller lagde op, gjorde han sig al Flid for at bevare dem tørre.

Jakobs Kone omtalte fremdeles den Ulk, som I. havde sagt, han havde spist. Jakob havde i Efteraaret set Ulken ved Fælden, den kunde derfor ikke være spist.

I. forklarede, at det var *Jakobs* Datters Dynevaar, han havde iført sig paa Isfjeldet, idet han havde ladet det øvrige af denne Bylt fare, medens han havde medtaget sin Moders Bylt, som han først havde aabnet oppe paa Fjeldet. I denne var ogsaa de omtalte Fruentimmerbenklæder; han kendte dem, da det var de Benklæder, som hans Moder brugte om Natten; de var hele, men han brød sig ikke om dem, da han ingen Brug havde for dem, og efterlod dem derfor tilligemed Fjerene og det andet. Han erklærede, at han ikke vidste noget om, at de var overskaarne.

I. fastholdt sin Beretning om Ulken; ligeledes om Isen i Efteraaret.

Rindtus III fortalte om et Par tilskaarne, men endnu usyede Fruentimmerbenklæder, som hans Besætning havde fundet ved Sordlak under en Sten, som de veltede, for at søge Tyngsel til at slaa Telt op i.

Samuel og *Ignatius* konfronteredes.

Samuel rettede et meget stærkt Angreb paa *Ignatius*.

Der udtaltes til *Samuel* (Hovedanklageren), at der ikke var fremkommet tilstrækkelige Beviser for *Ignatius* Brøde. Det eneste alvorlige Indicium er Surringerne paa Konebaadens Træværk, der efter alt, hvad der kan skønnes, ikke synes at kunne være sprungne ved Tryk af Is eller andet saadant, men unægtelig synes overskaarne med en Kniv eller et andet Instrument. I saa Fald maatte de formenes at være overskaarne, enten af *Ignatius* eller af *Samuel* (eller en anden af *Jakobs* Familie), da begge Parter har benægtet at have overskaaret Surringerne. *Samuel* „formanedes alvorlig til at gaa i Rette med sig selv og sin Familie, at de ikke (hvis nogen af dem muligen havde gjort det og ikke bekendt dette) derved selv skulde komme til at begaa den Forbrydelse at vække og vedligeholde en gruelig og falsk Beskyldning“. Det vedtoges, at *Ignatius* fremdeles skulde holdes fængslet, dels af H. t. Forholdet overfor Moderen og Hustruen, dels for at man under Fængslingen kunde paavirke ham til Be-

Den 25. Januar 1892 Ekstramøde.

Ignatius har ikke tilstaaet. — Det vedtoges, at Missionær *Starick* ved Lichtenfels som den, der først har indsendt Anklagen mod *Ignatius* til Forstanderskabet, og som formentlig er i Besiddelse af de fleste Momenter til at bedømme I.s Karakter og hele Forhold, men som ikke var mødt til Efteraarsmødet, burde tilsiges at møde til Foraarsmødet.

Foraarsmøde 1892, den 18. Maj.

Ignatius Sag. — Baade Kolonibestyrer *Brunnerstedt* og Pastor *Balle* har forsøgt at faa ham til at bekende, men forgæves. B. havde Dagen før foreløst ham en Skrivelse fra Missionær *Starick*, hvori denne meget bestemt stempler ham som Morder af Moder, Hustru og øvrige Baadfolk. Han spurgte ham, om han ikke var bange for, at Folk vilde gøre ham ondt, hvis han kom ud, mulig dræbe ham. „Han svarede, at han i denne Vinter i Fængslet, hvor han havde lidt meget i sit Sind, ogsaa havde tænkt herover, men naar Forstanderskabet vilde sende ham, enten tilbage til hans eget Land eller til et andet, frygtede han dog ikke; — om han ogsaa skulde blive dræbt, vilde han ikke frygte; han havde ogsaa i Fængslet tænkt derpaa, at det dog ene kom an paa den endelige Afgørelse for hvert enkelt Menneske, da alle menneskelige Gerninger havde deres Gengældelse ovenfra, og saaledes vilde der ogsaa — om han selv skulde blive dræbt — være Gengældelse for dem, der gjorde dette.“

Kort sagt, han fastholdt sin Uskyldighed.

Missionær *Starick* var, mærkelig nok, ikke mødt.

Ignatius indkaldtes, og de indfødte Forstandere trængte ind paa ham for at faa ham til at bekende — forgæves. Han fastholdt sin Uskyldighed. Ignatius løslodes da af Fængslet, men sattes foreløbig under Opsigt ved Kolonien. Sagen indsendtes til Inspektoratet, med Forventning, at den maatte fremsendes til Ministeriet. Ignatius anbragtes i *Albrekt Titussens* Hus mod en Godtgørelse af 8 Kr. pr. Maaned. „Han skal staa under dennes og Parssissokens Opsigt og maa ikke — end ikke paa Besøg — gaa til nogen anden Boplads, har ikke Adgang til Butikken og maa ikke nogen Nat være borte fra Hjemmet. Forøvrigt vil der af Forstanderskabet blive sørget for Kajak og Fiskerredskaber til ham, for at han selv kan skaffe sig Livsophold.“

Forstanderskabet udtaler Misbilligelse af, at Missionær *Starick* (Hovedanklageren) ikke er mødt, skønt Vejret ikke var saa slemt, og skønt de fra Lichtenfels og de omliggende Boplads i Kajak mødte Forstandere ikke forment, at Is eller Vejrlig kunde forhindre Missionærens Rejse hertil, ligesom ogsaa, at et af Handelens større Fartøjer uden Ishindringer var indtruffet til det nær ved Lichtenfels beliggende Fisker-næs. Senere undskyldte *Starick* sig i et Brev til Forstanderskabet med, at der laa Drivis i Farvandet, da han skulde rejse, dertil sneede det, ligesom det den følgende Dag blæste stærkt fra Nord.

Møde den 19. Mai 1892.

Ignatius indkaldtes. Forinden forannævnte Dom forkyndtes, afgav han paa Formandens derom skete Opfordring den højtidelige Erklæring:

„Jeg er i Sandhed uskyldig!“

Sagen var nu foreløbig færdig fra Forstanderskabets Side.

Under 3. Juni 1892 indsendte *Inspektoratet* Sagen til *Direktoratet* med Anmodning om at faa *Indenrigsministeriets* Approbation paa Forstanderskabets Afgørelse at Ignatius løslodes af Fængslet den 19. Maj, efter et halvt Aar at have været arresteret, idet han dog foreløbig sattes under Opsigt ved Kolonien og anbragtes i Kolonist A. Titussens Hus.

Inspektøren, der som Kolonibestyrer har været tilstede ved Forhandlingerne, udtaler, at han er „fuldstændig enig med Forstanderskabets Formand i Opfattelsen af, at der i den Egn, hvor Katastrofen er sket, ved Fund af Rensjægere i indeværende Sommer endnu vilde kunne skaffes Beviser mod Ignatius, af hvilken Grund det sikkert vil være heldigst, at han foreløbig forbliver her ved Kolonien under Opsigt. Da han tilmed af alle sine Landsmænd anses for virkelig at have myrdet de 9 Mennesker, og efter alt, hvad der

foreligger, i alle Tilfælde er en skummel, lumsk og løgnagtig Karakter, som man godt kunde tro istand til at udføre en slig Udaad, og da Stemningen her hos alle er imod ham, vil det sikkert være rigtigt, om han blev forflyttet til et andet Kolonidistrikt for at forebygge nye, sørgelige Følger af denne hidtil uopklarede Sag.“

Nogen Forflyttelse blev der dog ikke Tale om.

Foraarsmøde 1893, den 16.—17. Maj.

M. II. t. *Ignatius* var endnu ikke modtaget nogen Skrivelse med Afgørelse fra Ministeriet. Det bestemtes at lade ham faa følgende Fangerredskaber: Harpun med Blære og Kajakstol, Lændser og øvrige grønlandske Fangerredskaber; det forudsattes, at han selv forarbejder de vedkommende Genstande.

Ved *Skrivelse af 3. August 1893* underretter *Direktoratet* Inspektøren over Sydgrønland om, at „Ministeriet den 29. f. M. har bifaldet de af Inspektoratet trufne Afgørelser af Retssagerne mod Fanger *Esra* og Pigen *Cornelie Marie* ved *Julianehaab* og mod Fanger *Ignatius* ved *Godthaab*. Det vil derfor være at tilkendegive *Julianehaabs* og *Godthaabs* Forstanderskaber, at Ministeriet anerkender den Dygtighed og Omhu, hvormed Forstanderskaberne har behandlet de nævnte i forskellige Henseender saa vanskelige Retssager.“

Foraarsmøde 1895, den 15.—16. Maj.

M. H. t. *Ignatius* bestemtes det, „at da han nu paa 4de Aar har været holdt under Opsyn her ved *Godthaab* i en anden Mands Hus, og i al denne Tid har opført sig særdeles godt, maa det nu være ham tilladt at bygge sig selv et Hus her ved Stedet, hvor han da ogsaa vil kunne have sin Familie hos sig. Da han imidlertid nu ikke vil være i Stand til at bekoste Huset selv, tilstaaes der ham i den Anledning en passende Byggehjælp; men dermed vil saa ogsaa bortfalde de Udgifter, Forstanderskabet hidtil (i henved 4 Aar) har haft til hans Underhold.“ — Der kan, naar Hensyn tages til de fremkomne Udtalelser, næppe være Tvivl om, at *Ignatius* var en daarlig Person, hvad enten han nu er Skyld i de ni Menneskers Død eller ikke; men det samme gælder vistnok ogsaa om *Jakob*, hans Modstander i Sagen. *Pastor Vibæk*, der, da Sagen stod paa, var ansat ved *Godthaab*, kalder denne „en snavs Karl“. Man havde ham bl. a. stærkt mistænkt for at have stjålet af den ham som Udligger betroede Købmandsbeholdning. Der kunde dog ikke bevises andet, end at han i Stedet for at lukke sin Butik med en Hængelaas blot havde sat en Lyngkvist for Døren, saaledes at en Tyv (ham selv?) let kunde bryde ind.

Der høres nu ikke mere til Mordsagen i Forstanderskabsprotokollen.

Paa min Rejse fra Godthaab Syd paa langs Kysten i 1903 laa jeg over paa en Ø Syd for Nukaret. Ved vor Teltplads her fik vi Besøg af to Kajakmænd, der var ude paa Fangst. Det viste sig at være *Samuel* og dennes Søn *Joel* fra Grædefjorden. Medens Solen skinnede paa de prægtige Fjælde inde paa Kysten, bag hvilke Sermilikfjorden og Alangordlia laa gemte — Skuepladsen for den sørgelige Begivenhed —, talte jeg med *Samuel* om denne. Han rystede paa Hovedet; jeg bemærkede, at de maaske gjorde *Ignatius Uret*, og sagde: „Nej, han er en slem Mand“. Saa steg de i Kajakkerne og gik til Søs. Vi lagde Baadene ud og roede Syd paa, forbi den prægtige Kyst.

Jeg har gengivet denne Retssag saa udførligt, fordi den afgiver et godt Eksempel paa, hvorledes Rettergangen føres i Grønland. I første Instans tilkommer Æren for den upartiske og grundige Undersøgelse Forstanderskabets Formand, Seminarieforstander, senere afdøde Pastor *Balle*, der af alle var anset for en Ven af Grønlønderne og en af de mest ærlige og menneskelige Mennesker.

III. Sindssyge, Djævlbesættelse og Overtro.

Den gamle, hedenske Tro har nu vel veget Pladsen for Kristendommen blandt Grønlønderne, men Efterdønningerne fra hin lange Periode, der ligger forud for den kristne, mærkes endnu. Landets ejendommelige Naturforhold, Øderne og den store Stilhed, i Forbindelse med Vinternattens Mørke, nærer den gamle Overtro og fremkalder undertiden religiøse Vrangforestillinger. Troen paa Troldom, overnaturlige Væsener, Aander i Bjærgene, der f. Eks. skærer Halsen af Kajakmændene eller stikker deres Øjne ud, er ikke sjældne, ligesom Eskimoerne i dansk Vestgrønland i det hele taget har en stor Frygt for sindssyge Mennesker, som de antager er besatte af Djævelen.

Herpaa fik jeg et Eksempel under mit Ophold i Grønland:

1. Det var en Aften i Maj Maaned 1903, at jeg ved Kolonien *Godthaab*, sammen med nogle andre Danske, begav mig hjem til min Bolig, efter at have tilbragt en hyggelig Aften hos en af de danske Familier. Vi vandrede op over den sneklædte Bakke og mødte her en Grønlønderinde, som tiltalte os med et „God Morgen“, hvilket vi jo nok syntes var lidt umotiveret, eftersom det var dyb Nat; men forevrigt tænkte vi ikke videre derover, før næste Dag, da vi fik at vide, at det var en stakkels sindssyg Kone, som drev om ved Kolonien.

Hun var kommen fra en nærliggende Boplads paa Vej længere bort, og havde just faaet et Anfald af Sygdommen. Da det blev vitterligt, at hun var sindsforvirret, tog Distriktslægen, *Koppel*, sig af hende og fik hende anbragt under Bevogtning; men indtil da havde hun i et Par Dage bragt Skræk rundt i Grønlønderhjemmene, hvor Dørene altid staar aabne Dag og Nat, og hvortil hun saaledes havde nem Adgang.

Et Bevis for, hvor stor Rædselen for saadan en „Besat“ kunde være, fik jeg Dagen efter, da jeg ved højlys Dag, sammen med Kolonibestyreren, sad i dennes Stue. En ung Tjenestepige kom bleg og udmattet vaklende ind i Stuen. Paa Spørgsmaalet om, hvad der var i Vejen, svarede hun, at hun nys var besvimet ude i Køkkenet af Skræk, fordi den sindssyge Kone uformodet var kommen ind til hende. I den Anledning havde der — som det viste sig — været stor Staahej derude. Alle Nabofolkene var komne til Hjælp, skønt de ogsaa var bange. Endelig havde de faaet den sindssyge til at gaa, og stuen blev denne indespærret og bevogtet af en modig Sygeplejerske.

Det er ikke blot Kvinder, men ogsaa Mænd, der ellers er modige Fangere, som stundom bliver grebne af en lignende Rædsel.

2. Denne Frygt har ofte forledt dem til, skønt de ellers af Naturen er godmodige, at begaa store Grusomheder; saaledes blev, efter Pastor *Poul Vibeks* Meddelelse, en ung, sindssyg Pige ved Discobugten i Nordgrønland i Vinteren 1889—90 mishandlet paa det grusomste og tilsidst dræbt, saa vidt vides ved Karbolsyre.

Vi skal nævne nogle andre Tilfælde:

3. At de Indfødte for en god Menneskealder siden slog en „*Angekok*“ ihjel ved *Upernivik*, mente de selvfølgelig var en fortjenstfuld Gerning. Tre Mænd har punerede ham bag fra. Da de havde dræbt ham, skar de Leveren ud, og de to af dem spiste af denne, ligesom de drak af hans Blod. Eskimoerne her havde nemlig fra gammel Tid den Overtro, at hvis en Mand, der var besat af den Onde, blev dræbt, vilde han gaa igen, om man ikke spiste af Leveren.

4. Det var i Januar Maaned 1899, at der ved Kolonien *Ritenbenk* i Discobugten hændte følgende: En halvt hunderaarig Enke, *Sine Olsvig* hed hun, laa syg i et Grønlønderhus. Hun var ganske sindsforvirret og betaget af den Forestilling, at hun stod Forhold til Djævelen og til forskellige af de tilstedeværendes afdøde nærmeste mandlige Slægtninge, hvilke hun nævnede ved Navn.

Grønlønderne troede, at hun talte sandt. De blev

derfor baade bange for hendes Samkvem med Djævelen og opbragte over, at hun nævnede de afdødes Navne.

Sagen er den, at Grønlønderne i mange Egne, som sagt, endnu har bevaret mange Forestillinger fra Hedenskabets Tid. Naar et Menneske er død, holder de ikke af at omtale vedkommende, i alle Tilfælde sørger de for ikke at nævne det Navn, den Afdøde bar. Taler de om vedkommende, betegnes han eller hun paa anden Maade, f. Eks. ved at der siges: den og den, som gjorde det og det, den og den Gang. Mange Steder plejer de Indfødte endog ved Dødsfald at give alle de paa Stedet boende, som tilfældig har samme Navn som de afdøde, et andet. Derimod er det ikke saa sjældent, at et Barn, som fødes efter at vedkommende er død, bliver opkaldt efter den afdøde. Man forstaar derfor, at Folkene ved Ritenbenk blev oprørte paa Sine, samtidig med, at de blev grebne af Rædsel over hendes Forhold til Djævelen. I Begyndelsen forholdt de sig dog nogenlunde roligt overfor den stakkels Sindssyge, de indskrænkede sig til med Kridt at male et Kors over Døren indvendig i Huset; men lidt efter lidt steg Stemningen mod hende, og Suggestionen, der støttedes af Mørket i Vinternætterne, bevirkede, at Husfædrene — blandt hvilke hendes egen halvvoxne Søn paa 16 Aar — greb til korporlig Revselse for at faa Djævelen eller den onde Aand drevet ud af den Ulykkelige, som de ansaa for besmittet. De overfaldt hende og slog hende, bl. a. med de Stokke, som Kvinderne bruger til at blødgøre Kamikkerne med. Naar hun fik sine Anfald, mishandlede de hende paa det grusomste, skønt hun satte sig kraftigt til Modværge, saa hele Ryggen var i et Saar.

Der er næppe Tvivl om, at hun paa denne Maade vilde være bleven myrdet, om ikke daværende Assistent, nuværende Inspektør *O. Bendixen* og Assistent *O. N. V. Olsen* var komne til. I alle Tilfælde vilde Grønlønderne have ladet hende omkomme, naar hun, hvad der ofte skete, flygtede ud i det Fri, hvor det frøs henimod 30 Grader.

De to danske søgte forgæves at tale Grønlønderne til Rette; men det blev dem snart klart, at Sindene var komne saadan i Oprør, at man kunde befrygte det værste for den Syge. Ingen af de indfødte vilde eller turde vaage hos hende, og de to Assistenten skiftedes da i ti Dage til at holde Vagt over hende, indtil Lægen langvejs fra blev hentet og kom til Stede. Forgæves opfordrede de nogle af Stedets Mænd til at deltage i Vagterne, ingen vilde; tilsidst lykkedes det at faa et Par Kvinder til at bistaa, men hver Gang den Syge begyndte at raabe op eller blot rørte sig, flygtede de

øjeblikkelig ud af Huset, grebne af Skræk. Et Par Gange var der nogle Mænd til Stede, men naar den Syge talte, hændte det, at de sprang op og vilde fare løs paa hende — hun havde aabenbart sagt noget, der havde saaret dem dybt.

Da de to danske imidlertid skulde passe deres Sager, kunde de ikke vedblive med Vagtholdet. *Bendixen* truede da med, at han vilde stoppe Kaffe- og Tobaksudsalget, hvis ingen meldte sig; men der kom ingen. Saa lod han kundgøre, at hvis ingen meldte sig, vilde han ikke være i Stand til at holde den syge inde, og saa kunde de vente hendes Besøg rundt i Husene. Heller ikke denne Trusel hjalp. Ingen turde melde sig, og alle forsvandt i Husene. Det viste sig snart, at de overalt havde barrikaderet Dørene. Først da Lægen kom, og Anfaldene stiltede af, kom der mere Ro i Sindene, og lidt efter lidt kom den syge sig.

Hun levede, saavidt vidstes, endnu i 1903 fuldstændig frisk. Da var Skrækken for hende forsvunden.

Det hændte mærkelig nok ved Kolonien, at en ung Pige ved Foraars tid samme Aar blev forstyrret. Grønlønderne blev de atter opskræmmede, men det gik hurtigt over, da hun kom sig efter nogle Dages Forløb.

Disse Tilfælde er langt fra enestaaende;

5. I 1901 hændte ved Udstedet *Sarkak* (det solbeskinnede Sted) i *Vajgattet* i Nordgrønland en ganske lignende Historie som den ved Ritenbenk. En gammel, firindstyveaarig Enke, *Katrine Christensen, f. Broberg*, der havde været gift med en dansk Udligger, blev sindssyg og troede sig besat af Djævelen, med hvem hun ligeledes mente at pleje legemlig Omgang.

Hun skreg af og til op og raabte, at nu kom han. Selvfølgelig greb Rædslen ogsaa Beboerne her, men Udstedsbestyreren var en myndig Mand, som havde Indflydelse paa de Indfødte, og han sørgede for, at der blev holdt Vagt over hende. Halvdelen af Stedets Fangere vaagede i Forening 24 Timer ad Gangen, medens de andre gik paa Fangst. Men det var ængstelige Timer for Vagtholdet. Stadig hørte de Lyde i Huset, Banken under Konens Seng, Raslen ved Døren o. s. v., hver Gang den stakkels Gamle skreg op, at nu var Djævelen der. For at han ikke skulde faa Tag i hende, syede de hende ind i en Dragt, der var bundet oppe ved Halsen saa hun ikke kunde komme ud af den, men desuagtet var den stundom revet op (fortaltes der).

Omsider døde hun, og Folkene gav hende da alle hendes Ejendele med i Graven, og Huset blev renset

og malet; men Overtroen holdt sig med Hensyn til Djævebesættelsen. Da Registreringsforretningen skulde finde Sted, var Handels-Assistenten og Udliggeren ene tilstede i sidstnævntes Hus. I det Øjeblik, der skulde underskrives, og Udliggeren greb Pennen for at sætte sit Navn under den, hørte de begge en pludselig Raslen ved Døren, de sprang op og kiggede ud — der var ingen. Udliggeren slap Pennen, og Støjen hørte op; men da han atter greb den for at underskrive, begyndte Spektaklet paa ny. Atter saa de to ud — med samme Resultat som før, der var ingen, hverken i eller udenfor Huset.

Ingen af dem var overtroiske; men de kunde dog ikke lade være at undre sig over denne mærkelige Hændelse.

I Grønland betager Fantasien stundom Sindene, saa selv nøgterne Folk paavirkedes af Naturen og Grønlandernes Tro paa det overnaturlige.

Dette er et Par Eksempler, hentede fra Nordgrønland, hvor den lange Vinter med det knugende Mørke maaske har haft en væsentlig Indflydelse paa Indbildningskraften; der kunde fortælles flere, og navnlig om Folk, der er forsvundne under Forhold, der lader formode, at de er omkomne som Folge af, at den onde Aand skulde uddrives af dem.

Ogsaa Sydgrønland har Eksempler paa slige Aandedrivnelser:

6. Paa en Boplads i Nærheden af *Frederikshaab* hændte det, f. Eks., i Tiden omkring 1888, at en ung Pige ved Foraarstid blev sindssyg, efter at være faldet ned ad et Fjæld. Hendes Forvildelse var dog af godlidende Art; men da man ved Kolonien fik Nys derom, sendtes daværende Handelsassistent *O. P. C. Kock* af Sted for at hente hende. Han traf hende anbragt under aaben Himmel i en Hustomt uden Tag. De Indfødte havde ogsaa i dette Tilfælde aabenbart forsøgt at drive den onde Aand ud; thi Staklen var i en ynkelig forsømt, blodig og lemlæstet Tilstand. Det viste sig, at der havde været lagt store Sten oven paa hende for at holde hende nede. Da Assistenten vilde gaa ind til hende, søgte Grønlanderne — dog forgæves — at hindre ham heri. Han skar nu Baandene over og førte den sky Pige ud ved Haanden. Hun blev snart rolig og kom sig ved god Pleje.

7. Ved selve Kolonien *Frederikshaab* laa for nogle Aar siden en Fanger syg, fordi han ved Vaadeskud havde saaret sig selv i Benet. Under sin Sygdom blev han pludselig en Dag sindssyg eller talte i Vil-delse.

Der kom en Aften Bud til Kolonibestyreren, at

han havde forsøgt at dræbe sig ved at stikke sig med en Kniv i Brystet. Eskimoerne havde bundet hans Hænder med Rømme og naglet disse til Briksen, saa han laa fuldstændig korsfæstet, med Armene ud til Siden. Medens han laa i denne Stilling, havde de tirret ham og derpaa givet ham en Kniv, løsnet Rømmene saa meget, at han kunde bruge den ene Haand med Kniven. Deres Hensigt hermed var aabenbart den, at han skulde gøre en Ende paa sit Liv. Han havde kun alt for godt forsøgt at efterkomme deres Ønske, hvilket en stor Blodpøl noksom viste.

Ingen af Grønlanderne vilde røre ved ham. Kolonibestyreren læste og forbandt ham; men i det samme fik Patientten et nyt Anfald, løftede det syge Ben og slog om sig med det, saa det atter blev daarligt. Dog lykkedes det at faa ham beroliget, og siden kom han sig.

Overtroen og Troen paa, at Djævelen kan besætte Folk, er saaledes mange Steder ret levende, til Trods for Kristendommen, hvis Lærdomme man ikke tra første Færd af forsigtigt nok synes at have omløst paa grønlandsk.

Rink har forlængst i Fortalen til sine „Eskimoiske Eventyr og Sagn“ paavist, at *Tornarsuk*, ved hvilket Navn man nu betegner Djævelen, af Hedningerne ansaas for det højeste Væsen, hos hvilket Grønlandernes Vismænd søgte Raad mod Ulykker og Farer, og hos hvilken de, som havde stræbt eller lidt Ondt i denne Verden, skulde finde lykkelige Boliger hinsides Graven. Nu burde, efter Rinks Mening, den kristelige Undervisning gaa ud herfra og lære de Indfødte rigtigere Begreber om „Tornarsuk“ eller Guds Egenskaber. Men paa denne Maade vilde jo Forskellen imellem Evropæerne og Grønlanderne ikke være blevne skarp nok. Derfor blev Tornarsuk gjort til de Kristnes Djævel, og altsaa fremstillet som det personificerede Onde, hvorimod Gud var et Væsen, som kun Evropæerne havde Begreb om. Grønlanderne havde rigtignok ogsaa et ondt Princip, nemlig Kvinden, som holdt Havdyrene fangne, men hun blev saa gjort til „Fandens Oldemoder“.

Kort sagt, Grønlandernes Begreber blev paa disse Omraader forvirrede, og man kan derfor ikke forbavses over, at dette endnu den Dag i Dag giver sig Udslag som nys fortalt.

Ligesom de første Missionærer, *Hans Egede* ikke undtagen, handlede vilkaarligt og lidet forstaaende overfor Eskimoernes Gudsbegreb, saaledes begik man ogsaa navnlig en stor Fejl ved ikke at søge at vinde „Angekokkerne“, Grønlandernes eneste hedenske gejst-

lige og verdslige Øvrighed, for den nye Lære. I det Sted forfulgte man dem uden at kunne udrydde deres „Vranglære“, hvis Efterdønninger endnu spores.

Grønløndernes Overtro kan stundom antage besynderlige Former:

8. Bekendt er maaske Historien om en Pige ved *Upernivik*, som for en Snøs Aar siden mente, at hun var selve *Jomfru Marie*. Hun samlede en Mængde Tilhængere om sig, hvilke saa at sige tilbød hende.

At hun selv har troet paa, hvad hun fortalte, er troligt nok.

9. Derimod kan der næppe være Tvivl om, at en anden ung Pige, der, som man siger, var „kommen for Skade“, bevidst holdt Præsten for Nar, da han bebrejdede hende, hvad der var sket. Hun svarede ham nemlig koldsindigt, at den hellige Aand var Fader til det Barn, hun bar ved sit Bryst.

Grønløndernes Godmodighed misbruges stundom af deres egne Landsmænd.

Fhv. Missionær, Pastor *Poul Vibæk* har meddelt mig følgende Eksempel herpaa:

10. „I Begyndelsen af Marts 1899 fik jeg fra „*Kekertak*“ i *Ritenbenks Distrikt* Meddelelse om, at der der var fremstaaet en Abakutok: en falsk Profet, som foregav, at han kunde give Syndsforladelse ved Kys. Han prædikede forøvrigt Kommunisme og paastod, at Gud, eller rettere noget af hans Aand havde taget Bolig i hans Hus i en gammel, tilrøget Bjælke. Vedkommende overnaturlige Magt havde meddelt ham, at for Fremtiden skulde alt være fælles Ejendom, og al Synd slettes i Verden.

Han havde i Løbet af kort Tid faaet en hel Del Tilhængere, særlig blandt de mindre dygtige og mindre forsynlige, der paa den Tid af Aaret havde opbrugt, hvad de havde af Tørv, og her fandt en gunstig Lejlighed til at tilegne sig, hvad de mere forsynlige endnu havde staaende paa Øen.

En Del havde ogsaa sluttet sig til ham, fordi han paastod, at Aanden havde aabenbaret ham, at ogsaa Kvinderne skulde være Fælleseje; blandt dem, der havde praktiseret denne Lære, fandtes endog en Kateket: en grønlandsk Lærer, der derved skaffede sig sin Afsked.

Handelsbestyreren ved Stedet havde ikke givet nogen Meddelelse om dette, men da ogsaa Butikken blev erklæret for Fælleseje, blev han endelig tilstrækkelig alarmeret og skrev baade til Bestyreren og til mig. Jeg tog saa op til Stedet, hvor jeg fik fat paa Manden, og i Nærværelse af Handelsbestyreren og Kateketerne fik han overbevist om, at alt, hvad han

havde lært, kun var Bedrag. Han gjorde forøvrigt Indtryk af at være et stærkt hysterisk Individ. Efter den Tid holdt han sig i Ro og Bevægelsen døde hen.“

Hvad der af deres gamle Høeddom vistnok især spøger i Grønløndernes Fantasi er, som *Fridtjof Nansen* siger i „*Eskimoliv*“, *Kivitut* (Flertal *Kivitok*) eller Fjældmenneskene, som de frygter mest. Det er Eskimoer, der af en eller anden Grund har forladt det menneskelige Samfund og nu har faaet overnaturlige Egenskaber, men som til Gengæld altid er bedrøvede og længes tilbage til Menneskene, som de ikke længer kan besøge. Dog hænder det, at de søger til Husene om Natten for at tilsnige sig noget at spise.

Paa deres barnlige Maade tegner eller maler de Indfødte nu ofte Kors paa Husvægene, Døre, Loft, Briks o. s. v. for at afvende Trolddommen og de onde Aander.

De danske Missionærer har haft en vanskelig Op-gave med at søge at udrydde Overtroen, og det er kun gaaet langsomt fremad. Ingen har dog bedre Betingelser end Eskimoernes egne *Kateketer* for at bibringe dem Kristendommen i den Form, der passer for dem. De kan Sproget til Bunds og kender deres Landsmænds Tankegang og Forestillinger.

Derfor maa man med Tilfredsstillelse modtage den nye *Lov om Skole- og Kirkevæsen paa Grønland*, hvilken Kultusminister *Enevold Sørensen*, paa de danske Missionærens Indstilling, har fremsat paa Rigsdagen. Den tager jo netop Sigte paa at uddanne Indfødte til Præster i større Omfang end hidtil.

Ialt har der i Løbet af de sidste 30 Aar været præsteviet 6 Grønlødere, deriblandt den eneste Høedingemissionær, som findes i Grønland, nemlig *Kristian Rossing*, der virker ved Angmagssalik paa Østkysten.

IV. I gamle Dage og nu.

Det er tidligere paavist, at „det nationale Erhverv“ synes i Tilbagegang. Om Aarsagen til, at man nu fanger færre Sæler end tidligere, er disses Aftagen i Antal eller en bristende Evne til at fange dem, skal her lades usagt — rimeligvis er dog begge Omstændigheder medvirkende. Et er imidlertid sikkert, at der i en stor Del af Sydgrønland er Mangel paa Sæl-skind til Konebaadsbetræk, Kajakovertræk og Sommertelte. Det samme er efter Sigende Tilfældet over hele Nordgrønland.

Teltene er nu som oftest af tyndt Lærred og kun sjældent ser man et rigtigt gammelt Telt af Sæl-skind. At de nye Telte er daarligere, forstaar sig. De er

En Fiskeplads i Godthaabsfjorden.

Folkene ligger i Lærredstelte. I Forgrunden er Jorden bedækket med Angmagssætter, der ligger til Terring. Denne Fisk fanges eller „oses“ op i Næt, af den Slags, Pigerne holder i Vejret. Det danske Flag der ses, vajer paa Inspektorens Baad.

(Efter Fotograf, taget under Forfatterens Rejse i 1903 af Jon Møller i Godthaab.)

ikke saa varme som de gamle, og de dristige „Storfangere“, der i gamle Dage stundom endog gik ud ved Vintertid og laa paa Udøerne og andetsteds, hvor der var god Udsigt til Fangst, kendes nu ikke mere.

Forf. har paa adskillige Steder her truffet ikke blot gamle, forladte Vinterboliger men ogsaa Teltpladser, der kendes paa de ringformede Stenkredse, som dannede Teltets Underrand. Tidligere fandtes Fangere, der var godt paaklædte i varme Skindklæder, vel forsynede med alt andet, og som allerede i Marts Maaned gik ud for at fange, men den Tid er forbi.

Energien og Villien til at ville ernære sig, er aabenbart ikke saa stor som tidligere, og Storfangernes Antal tager af.

Medens der f. Eks. paa *Hans Egedes Tid* opsloges hundreder af Telte i *Nepisatsundet* ved Godthaab, er der nu næppe et Par saadanne ved Foraarstid. Dengang havde hver Familie sin Konebaad, nu bliver saadanne sjældnere og sjældnere, og paa mange Bopladser har man kun fladbundede Træbaade, men værre er det, at det, som berørt, stundom brister paa Sælskind til Kajakkerne. Vi har ovenfor hørt, at Forstanderskabet ved Godthaab endog har været nødsaget til at anmode om at faa saadanne sendte fra Julianehaab.

Disse Forhold er, som berørt, ikke blot en Følge af Sælernes Aftagen — maaske fordi de jages for

stærkt, maaske fordi Skudenes Knalden driver dem bort — men ogsaa en Følge af Berøringen med Evropæerne.

Da Eskimoerne ikke kunde købe Kaffe, Sukker, Tobak o. s. v. var de rigere. Da havde de fuldt op af Fangstredskaber, Telte, Baade, Kajakker, og kunde farte viden om til nye Fangstpladser, hvor der var bedre Chancer, men nu er de i ganske anderledes Grad nødsaget til at blive indenfor snævrere Omraader.

At Eskimoerne er gaede tilbage i Velstand, kan næppe velvies, men i samme Aandedræt, man udtaler dette, maa man sige, at det næppe var til at undgaa, det kunde imidlertid have været langt værre.

Hvis Landet f. Eks. ikke var bleven lukket for Fremmede, var Grønlanderne sikkerlig forlængst bleven komplet ødelagte; nu gøres der dog Anstrengelser for at holde dem oven Vande, men mere bør sikkert gøres.

Grønlanderne er langt fra noget uddøende Folk, skønt de ofte ved Vintertid lider stor Nød. De kan endnu — om end med større Besvær end hidtil — skaffe sig Føden; men Folkets gamle Energi er noget svækket, og de lange, farefulde Erhvervsture, som i gamle Dage fandt Sted, kendes nu kun sjældent.

Interessant til Oplysning om disse Forhold er nogle Udtalelser fra oplyste Grønlandere, hvilke skal gengives omtrent med deres egne Ord. I alle Tilfælde er Tankegangen deres:

„Hvor lykkelige eller ikke lykkelige vi Grønlandere har været, før Evropæernes Ankomst til vort Land, er jo ikke til at sige, dog formoder vi, at vore Forfædre har befundet sig særdeles vel. De kendte intet, der var bedre, og derfor var de lykkelige og tilfredse. De fartede ud paa lange Rejser, der for dem — Mænd som Kvinder og Børn — var som Lystrejser, navnlig efter den lange og triste Vinter, de havde maattet gennemgaa.

Hovedformaalet var at rejse til bedre Fangststeder — hvilke var forskellige efter de forskellige Aars-

tider —, der have en rigelig Fangst, saa at de kunde henlægge Forraad af tørret Kød m. m. til Vinteren, — selv blive forsynede med gode, varme Klæder af Skind og skaffe sig nye Skindbetræk til Konebaade og Kajakker.

Nu er disse Rejser for en stor Del ophørte, nu maa Grønlønderne Sommer og Vinter opholde sig paa den samme Boplads, som de maaske mange Gange hellere vilde rejse fra, baade for at gaa paa Fangst, men ogsaa for at Husene kunde blive udluftede og desinficerede af Solen, naar Tagene var løftede af.

Nu derimod finder dette sjældent Sted, til stor Skade for Sundheden, og selv om man vilde, kunde det som Regel ikke ske, da en Del af Husene ogsaa er blevne „civiliserede“, med andre Ord, forsynede med Loft og Tag, som ikke kan tages af. De nymodens Huse betegner saaledes i den Retning et Tilbageskridt.

Nu er de omtalte Rejser sjældnere, og Konebaade findes i langt færre Antal end i forrige Tider.

Det er i alle Tilfælde gaaet tilbage i materiel Henseende i forskellige Retninger.

Man kan ikke fortænke os i, at vi med Tak tog mod de Goder, der blev os budte. Vi fik mere og mere Smag for disse Goder, der ofte kun var Lækkerier, som godt kunde undværes. Vi forstod ikke, at vi selv havde noget, der langt bedre kunde styrke os til at modstaa det barske Klima og give os den fornødne Kraft til at taale de Møjsommeligheder, som Kampen for Tilværelsen forudsætter. Tilbøjeligheden for de indførte Goder bleve stærkere og stærkere, og saa gik det, rent ud sagt, ud over vort timelige Velvære. Først solgte Grønlønderne alt overflødig Spæk og Skind, tilsidst solgte de det nødvendige for at forskaffe sig andre Varer, der vel stod højere i Pengeværdi (saaledes var det bleven ordnet), men desværre alt for lavt i Nytte og Næringsværdi, og stor Ulighed var der hvad Kvantum og Varighed angik. Man kan derfor forstaa, hvorfor Grønlønderne er gaaet tilbage i Forsynlighed, hvad Føde og Klæder angaar.

Dersom de døde stod op af deres Grave, vilde de opløfte deres bebrejdende Røster mod den nulevende Slægt; thi Stoltheden ved at hjælpe sig selv er ophørt. Det gaar mere og mere tilbage, siger de gamle.

Før kæmpede man under det barske og usunde Klima for sin egen Tilværelse, og uden at vide det til lige for Samfundets og Folkets Eksistens, nu gider mange ikke en Gang sørge for sig selv og Familie.

Havde man holdt den gamle, nationale Rettergang i Ære, var det næppe blevet saa slemt. I gamle Dage fik Folk, der var uskikkelige, og særlig dem, der var

dovne til Fangst, en saadan Lektion ved „Trommedansen“, at den, hvem Spotten angik, blev ansporet til Driftighed. Han skammede sig, hans Æresfølelse blev vakt, han blev saaledes af den offentlige Mening tvungen til at sørge for sin Familie.

Grønløndernes Ejendommeligheder og Naturforholdene i Landet havde udviklet mange Skikke og Lege, som Missionærerne straks søgte at afskaffe som forkastelige, fordi de ansaa dem for Gøgl og derfor mente, at de var af det onde og strød mod Kristendommens Principper. Selv om man nu havde forsøgt at sætte noget andet i Stedet, der var lige saa godt, kunde det dog ikke gennemføres.

Et Folks Ejendommelighed bør altid bevares i alle Maader, dersom det ikke skal sygne hen til en ussel Skygge af, hvad det har været. Et Missionsarbejde bør derfor altid bevare det nationale.

Man fejlede i ikke at lade det bestaa, som ansporede til Dristighed og Mod, nemlig de gamles Trommedanse, Lege og Kraftprøver. Ved Trommedansene blev man revset for forskellige moralske Forseelser, alle dovne og lade skammedes ud, og derved vakt Skam og Æresfølelse. Dette skete ved, at man under særegne Ceremonier sang *Nidviser*, der enten var improviserede eller digtede i Forvejen. Man gik endog saa vidt, at man sang Nidviser om mere tilbagestaaende Fangere, der, medens Vejret var godt og Solen oppe, i den gode Fangsttid laa og strakte sig paa Briksen; man skammede alle dem ud, der ikke viste Mod til Kamp mod Bølgerne, hvad jo det nationale Erhverv krævede, man revsede selv dem, der laa hjemme og kælede for Konerne i Stedet for at gaa ud paa Fangst. Nu findes der mange Pjalte og „Kolonidrivere“ (en Betegnelse de danske bruger), som trods godt Helbred og gode Kræfter paa Grund af Ladhed ikke en Gang gider have en Kajak, ja, der er dem, der ejer en Kajak, men som ikke gider bruge den til andet end til Fiskeri, noget, som i gamle Dage kun de befattede sig med, som paa Grund af Alderdom var ude af Stand til at drive det hæderlige, nationale Erhverv, *Stelfangsten*.

Den nationale Ære bevares kun, naar man anser det for sin Stolthed at staa i Række med de bedste Fangere, som med Mod og Lyst tør vove en Dyst mod Storm og Bølger for at skaffe Føden til Familien. Heldigvis anses det endnu for en Ære at være en god Fanger, men Ulykken er, at de daarlige Fangere ikke foragtes.

Disse sidste fik en langt gavnligere og bedre Lektion ved Trommedansen end den, den nuværende grøn-

Gammel Sommerteltplads i Agdlumersat Fjorden. Stenkresen har skærmet Teltets bagerste Del. Kvinden sidder paa Briksen, hvis Forside er afgrænset af Sten. (Efter Fot. af Forfatteren.)

landske Øvrighed kan benytte. Der er dog ingen ~~tilbagegang~~, men dens Personale i Grønland har ofte for lidt Kendskab til den grønlandske, nationale Tankegang, thi de kan for det meste ikke Sproget godt nok dertil.

Flere af Missionærerne kan vel Sproget, men hvorvidt de derved har lært Folkets Tankegang at kende, er et andet Spørgsmaal.

Hvorledes man skal komme ud af Uføret og ind i bedre Forhold, er ikke let at sige. Nogle Punkter synes dog straks at springe i Øjnene. Handelen bør: 1) indskrænke Udsalget af Kaffe, der er bleven en sand Luksusartikel for Folket, 2) kun hjælpe Fangere med Redskaber til Fangst, og kun, naar disse selv ikke har Midler eller Evne dertil; derimod er det en Selvfølge, at Enker og Faderløse understøttes.

3) Der maa være strenge Forbud mod at laane de indfødte noget.

4) De nu brugelige Straffemidler (Fortabelse af Repartition, Kongekost, Julekost o. s. v., Opslag af vedkommendes Navn i Butikken o. s. v.) bør bibeholdes og mulig skærpes.

5) Missionen bør fremtidig hovedsagelig lægges i Hænderne paa indfødte, der bedre forstaar Folkets Sprog og Tankegang. De bør uddannes af danske Præster, hvis Antal i Grønland bør indskrænkes.

6) Samtidig bør Lægernes Antal forøges, ligesom det bør tilstræbes at uddanne Grønlandere til Lægegerning, paa samme Vis som nu Jordemødre uddannes, saaledes at Folket, saa vidt muligt, paa disse Punkter kan hjælpe sig selv."

Som man af det under Forstanderskaberne anførte

vil se, er de her under 2, 3 og 4 foreslaaede Forbedringer allerede hjemlede ifølge de „foreløbige Bestemmelser“. Punkt 5 har faaet sin Løsning igennem den nye Lov om Skole- og Kirkevæsen paa Grønland.

Tilbage staar altsaa at søge Lægernes Antal forøget samt at indskrænke Kaffebruket.

Nu kan man selvfølgelig ikke slaa sig til Taals med Opfyldelsen af disse Reformers; der er sikkert meget andet, der bør reformeres. Vi har tidligere omtalt *Handelens og Administrationens Adskillelse*; hertil maa sikkerlig komme ihærdige Bestrebelse for at hjælpe nye Erhvervsgræne.

Man maa i det hele taget søge Erstatning for den bristende Sælfgangst.

Kommandør G. Holm har i Tidsskriftet „Atlanten“ („Bør tamme Rensdyr indføres i Grønland“ Decbr. 1904 — og „Om Indførelse af tamme Rensdyr i Grønland“ — Marts 1905), anvist en Vej, nemlig *Rensdyrhold*, der har vist sig udmærket for Eskimoerne i

Alaska. ~~Indførelsen vil mulig ogsaa kunne anvendes.~~ I Julianehaabs Distriktet findes i det mindste to Steder: *Igaliko* og *Narsak*, hvor der med stor Fordel holdes Køer, paa det førstnævnte Sted endog c. 30. Forfatteren spiste i 1894 Smør herfra, der var særdeles godt. Foreløbig vil Grønlandernes Naturel vel være til Hinder for Kvægavl i større Stil. Ved først at vænne dem til Rensdyrhold kunde man maaske bedre lede dem ind paa Kvæghold i større Omfang. I *Nordbo-tiden* levede omtrent 3.000 Mennesker i *Øster-* og *Vestbygden* paa c. 300 Gaarde hovedsagelig af Kvægavl, men ogsaa af Jagt, Fiskeri og Sælfgangst.

Fra Bopladsen Kangek i Godthaabsfjordens Munding. I Mellem- og Baggrunden ses Gammeldagsvinterhuse, hvis Tag er aftagne ved Foraarets Begyndelse, for at Solen i Sommerens Løb kan desinficere det Indre. I Forgrunden t. h. ses Taget af et nymodens Hus.

(Efter Fot. af Forfatteren.)

Betingelserne for Kvægavl (Køer, Faar og Geder) er gode, og det er i Virkeligheden meget store Besætninger, Nordboerne i sin Tid har haft. Alene paa Bispesædet Gardar (Igaliko) var der, efter Staldene med Baasene at dømme, mindst 100 Køer. Vi skal imidlertid ikke her nærmere komme ind paa denne Sag, som jeg andetsteds skal have Fornøjelsen at behandle udførligere. Ogsaa *Fiskeri*, mulig *Healfangst*,

kunde udnyttes ikke blot til Fordel for Handelen men ogsaa for Grønlænderne.

Kort sagt, adskillige Erhvervskilder burde udnyttes. Det maa blive vor Tids store Opgave at lede vore Eskimoer ind herpaa, samtidig med at vi forsøger at fremelske deres gamle Selvstændighedsfølelse, Initiativ og Forsynlighed.

Oasen Merv.

Af

Premierløjtnant O. Olufsen.

Betegnelsen Oase for de berygtede Turkomanners ligesaa berygtede Hjemsted er noget misvisende, forsaavidt som man med Oase tænker sig et af herlige Palmelunde beskyttet og med tropisk voksende Vegetation bedækket Terræn midt i en Ørken. Det ligger i en af Verdens frygteligste Flyvesandsørkener Kara Kum (sort Sand), Jorden er dyrkelig og dyrket; men Vegetationen er langt fra yppig i det hele, idet de store Træer ikke vokser i ret stor Afstand fra Flodløb og større Kanaler, og selv i Randen af Oasen gror der fortørrede Buske, Torn og Tamarisker. Betegnelsen Oase er kun tilladelig i strengere Forstand, nemlig som et for Mennesker beboeligt Terræn midt i Ørkenens Ødemark.

Paa mine Rejser i Mellem- og Centralasien har jeg besøgt Merv Oasen fire Gange (1896, 98 og 99), hvorved jeg har haft Lejlighed til at gøre Ekskursioner langs Murghabfloden (pers. Fuglefloden) og ud i de omkringliggende Ørkener, jeg har besøgt adskillige Turkomannerlejre samt foretaget delvise Opmaalinger af Ruinerne af det, man kalder gamle Merv, som ligger ved den nuværende russiske Jærnbastation Bairam Ali. Et Værk med talrige Illustrationer af disse Ruiner var forinden min Ankomst til Merv (i Foraaret 1896) allerede udgivet af den kejserlig russiske arkæologiske Kommission 1894; men jeg savnede heri et Par for Forstaaelsen højst nødvendige Grundplaner af de større befæstede Lejre. Som man kunde vente sig, har imidlertid Merv betydelig mindre Interesse i arkæologisk Henseende end Egnene ved Amu Darjas Bredder og i Khiva.

Naar man tidligere har talt om Merv som en By, da er dette ganske urigtigt. Der var og har sikkert

ikke været nogen By, som hed Merv, og den nuværende By Merv, som er opvokset ved den russiske Jærnbastation, er en fuldstændig russisk By. Den ligger paa 37° 35' n. Br. og 61° 47' østl. Lgd. Grv. i en Højde af 228 Meter over Havet (russ. meteorol. Obs. St.). De mange Navne, der findes paa det russiske Kort over Merv Oasen betegner ikke Byer, men gamle Forter, hvoraf der findes en betydelig Mængde. Oasens Beboere Turkomannerne har, saa langt Historien gaar tilbage, levet som Nomader i deres Telte, de har og havde ingen faste Byer. De enkelte Stammer sluttede sig sammen i større Lejre for at hævde Besiddelsen af det Terræn, de nu en Gang havde lagt Beslag paa; men da en Teltlejr er meget vanskelig at forsvare, byggede de forskellige Stammer et Fort paa deres Terræn, et Fort, der i Reglen kun bestod af en kvadratisk Lermur, ofte forsynet med talrige Taarne. I Tilfælde af Angreb flyttedes Teltene indenfor denne Lermur, og da de krigerske Tider ofte vedblev det ene Aar efter det andet, blev Teltene stadig staaende indenfor Murene, saa at der egentlig altsaa opstod en Slags faste Teltbyer. Men paa dette velkendte Overgangsstadium fra Nomadetilstanden til fastboende Agerdyrker er Turkomannerne blevet staaende lige til vore Dage, og Russernes Tilstedeværelse har ikke indvirket paa dem i denne Henseende. De bor stadig i deres Telte, og selv om Lejren ofte forbliver staaende paa det samme Sted Aar efter Aar, falder det ikke Turkomannerne ind at bygge faste Boliger til Trods for, at de ved Siden af deres Nomadiseren ogsaa driver et ret betydeligt Agerbrug. De eneste faste Lerbuse, Turkomannerne har, er de saakaldte Gæstehuse, hvori Stammeøvdingerne indkvarterer deres Gæster.